

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1943.

Andra kammaren.

Nr 5.

Lördagen den 30 januari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 23 och den 24 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 17, med förslag till förordning om erkända skatteförmedlingskassor, m. m.;
nr 18, med förslag till lag om vapenfria värnpliktiga, m. m.; och
nr 19, angående bestridande av änkan Signe Hanna Viktoria Jernbom tillkommande livränta.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 14, angående befrielse för vissa personer från betalningsskyldighet till kronan på grund av virkesköp; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 15, angående försäljning av visst under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående område; och

nr 16, angående förvärv för statens vattenfallsverks räkning av enskild kraftdistributionsverksamhet m. m.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Lundberg* i Uppsala vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet, angående vissa förhållanden vid Kungl. Upplands regemente.

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

Andra kammarens protokoll 1943. Nr 5.

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser folkhus-hållningsdepartementets verksamhetsområde; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.04 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 2 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidna januari.

§ 2.

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 17, med förslag till förordning om erkända skatteförmedlingskassor, m. m.; och hänvisades propositionen, i vad angick de under punkterna 4), 5) och 12) angivna författningsförslagen, till behandling av lagutskott, i vad angick de under punkterna 6)—8) angivna lagförslagen, till konstitutionsutskottet, i vad angick de under punkterna 9)—11) angivna författningsförslagen till bankoutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Vidare föredrogs följande Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 18, med förslag till lag om vapenfria värnpliktiga, m. m.; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 19, angående bestridande av änkan Signe Hanna Viktoria Jernbom tillkommande livränta.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 1, 14, 19, 20 och 22 samt första lagutskottets utlåtande nr 1.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.05 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 3 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 20, med förslag till förordning om ytterligare uppskov med allmän fastighetstaxering, m. m.; och
nr 21, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos, punktvis, vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1943/44 under riksstatsens första huvudtitel, avseende anslagen till hov- och slottsstaterna;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:s proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 18 december 1942 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 6, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft flera i anledning av propositionen inom riksdagen väckta motioner.

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

I motionen II: 267 hade hemställts, att riksdagen ville besluta att i det framlagda lagförslaget införa ett tillägg, medgivande halv kompensation för levnadskostnadsstegring;

att i förordningen om ersättningsskatt införa ett tillägg, som skyddade på grund av den nya lagen ej utdelade belopp mot uttagande av ersättnings-skatt.

Utskottet hemställde,

A) att det genom förevarande proposition framlagda lagförslaget måtte av riksdagen antagas; samt

B) att de i ämnet väckta motionerna I: 127 samt II: 132, 204 och 267, i vad de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Karl Johan Olsson*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Lundell*: Herr talman! I en motion, avlämnad i början av fjolårets riksdag, väckte jag förslag om att den hittillsvarande krigskonjunkturskattelagstiftningen skulle avlösas med en lag om utdelningsbegränsning ungefär av samma konstruktion som den, det nu föreliggande förslaget innehåller. Jag hade då samma uppfattning som jag fortfarande har, att denna lag om utdelningsbegränsning kommer att verka skadlig på företagsamheten, en företagsamhet som är av särskilt stor betydelse, när det gäller att under en kristid som den närvarande åstadkomma ersättningsvaror för andra varor, som försvunnit ur marknaden. Jag ansåg emellertid, att trots dessa olägenheter och dessa skador en lag om utdelningsbegränsning vore ändå att betydligt föredraga framför krigskonjunkturskattelagstiftningen, som å företagsamheten verkar icke blott återhållande utan även rent destruktivt. Jag väckte därför, såsom jag förut sagt, förslag om att krigskonjunkturskattelagstiftningen skulle ersättas med denna lag om utdelningsbegränsning. Nu synes det emellertid vara finansministerns och regeringens i övrigt mening, att man skall både ha denna lag om utdelningsbegränsning och dessutom ha kvar krigskonjunkturskattelagstiftningen. Denna utväg kan jag för min del icke gilla eller biträda. Det blir två lagstiftningar, som ha ungefär samma syfte — jag kan kalla det ett socialmoraliskt syfte — där man vill förhindra, att vissa företagare få betydligt ökade inkomster, medan enskilda personer — närmast då löntagarna — på en del håll ha fått sina försörjningsmöjligheter försämrade under kristiden. Jag finner det vara en oformlighet att ha två olika lagar med detta syfte, och för min del är jag beredd att godtaga denna lag om utdelningsbegränsning men vill i så fall ha krigskonjunkturskattelagstiftningen avskaffad.

Jag har till innevarande riksdag väckt en motion, däri jag föreslår, att man skall förfara på det sättet, att man alltså skall i allt väsentligt godtaga den nu föreslagna lagen om utdelningsbegränsning men samtidigt avskaffa eller avstå vidare från krigskonjunkturskattelagstiftningen. Något direkt yrkande därom har jag icke kunnat framställa i motionens kläm denna gång, därför att ett sådant ärende skulle ha behandlats av olika utskott, utan det står endast i korthet omnämnt i motionens motivering. Jag skall alltså nu icke framställa något yrkande i den riktningen, att krigskonjunkturskattelagstiftningen icke vidare skall fullföljas.

Vad beträffar det nu föreliggande lagförslaget lider det av en del brister, som sticka i ögonen, och angående vilka jag i min motion framställt vissa yrkanden. Vad som i första hand stöter i det uti propositionen framlagda för-

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

slaget är, att aktieägarna icke medges någon som helst kompensation för de stegrade levnadskostnaderna. Det finns ju en del personer, i synnerhet äldre, som försökt att under sin aktiva ålder skapa sin egen pensionering genom att skaffa sig vissa banktillgodohavanden, vissa obligationer och vissa aktier, och som tänkt sig att med avkastningen av dessa kunna draga sig fram, när de bli äldre. De komma emellertid i den ställningen, att räntan å deras banktillgodohavanden naturligtvis icke kan på något sätt stegras efter levnadskostnaderna. Räntevibrationerna äro beroende på helt andra grunder. Samma är förhållandet med räntan på de obligationer, som de kunna ha. Däremot finnes ju en naturlig möjlighet för dem att få den aktieutdelning, de möjligen kunna åtnjuta, stegrad i den mån penningvärdet faller. Det vore en naturlig utväg, därför att ett aktiebolag innebär ju delägarskap i de *realvärden*, som ett bolag rör sig med. Jag tänker då närmast på producerande bolag, som äro av vida övervägande betydelse. Det är därför naturligt, att ett aktiebolags inkomst stiger i samma mån som penningvärdet faller, och det är också naturligt, att aktieutdelningen stiger i samma mån som penningvärdet faller. Dessutom skola vi göra klart för oss, att aktieägarna, som äga det produktiva företaget, till följd av de ramavtal, som träffats, medgivit, att de som äro i företaget anställda få kompensation undan för undan för det fallande penningvärdet — visserligen icke full kompensation men ungefär halv kompensation — och då kan man icke anse annat än rimligt, att de som åt de anställda medgivit halv kompensation också böra vara berättigade att själva erhålla halv kompensation, d. v. s. att företagets ägare icke skulle behöva vara sämre ställda än de i företaget anställda i kompensationshänseende. Det vill emellertid Kungl. Maj:t genom det här lagförslaget förbjuda, och den motivering därför i penningpolitiskt avseende som anförts är efter mitt förmenande ofantligt svag. Detta resonemang om köpkraften, som föres fram i propositionen, är till sin natur mycket tvivelaktigt. Jag har ganska utförligt berört detta resonemang i motionen, men jag skall icke trötta kammaren med att redogöra för dessa penningpolitiska frågor.

Jag kan emellertid efter min uppfattning icke finna, att det på något sätt skulle öka penningvärdets försämring, om man medgäve aktieägare lika stor kompensation som de i företaget anställda. Jag har därför föreslagit i motionen, att i 1 § lagförslaget skulle sättas in ett nytt stycke, som vore formulerat ungefär på det sätt som i motionen föreslagits, och som då skulle ge vederbörande aktieägare möjlighet till halv kompensation för penningvärdets fall i den mån lagtexten i övrigt icke medger kompensation. Lagutskottet har avvisat detta förslag utan något annat stöd härför, än att utskottet hänvisat till den penningpolitiska argumentation, som i propositionen framlagts.

Även på en annan punkt har jag framställt anmärkning mot propositionen, nämligen av den grund att däri icke förutsättes någon som helst ändring i förordningen om ersättningsskatt. Det ligger så till med ersättningsskatten, att den skall utges av vissa aktiebolag, som icke utdela vad de skäligen på vissa grunder kunna anses ha möjlighet att utdela. Denna ersättningsskatt är alltså ett slags regulativ mot att delägarna i vissa bolag, som icke utdela intjänta medel, skulle undandraga sig den dubbelbeskattning, som åvilar ett aktiebolags förtjänst. Nu kommer man här med ett lagförslag, som går delvis stiek i stäv mot förordningen om ersättningsskatt, och säger, att de få icke utdela mer än ett visst belopp i förhållande till sitt arbetande kapital. Då kan alltså uppstå den situationen, att ett bolag, å ena sidan, enligt denna nya lag icke får utdela visst belopp men, å andra sidan, på grund av förordningen om ersättningsskatt får betala ersättningsskatt för ett belopp, som det sålunda är förbjudet att utdela.

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

För att förekomma denna konflikt mellan två stadganden i olika lagar har jag här föreslagit, att det skulle fogas ett tillägg i förordningen om ersättningsskatt av det innehåll, att ersättningsskatt icke skulle utgå på belopp, som på grund av denna nya lag icke finge utdelas. Första lagutskottet har något berört detta i sista stycket av utskottets eget uttalande, där utskottet säger: »Enligt utskottets uppfattning, som även torde överensstämma med propositionens ståndpunkt, bör stadgandet i 1 § kungl. förordningen den 26 juni 1933 om ersättningsskatt så förstås, att sådan skatt må utgå allenast i den mån utdelning på grund av den föreslagna lagens bestämmelser icke är förbjuden», och på denna grund anser man, att det icke bör göras något tillägg i förordningen om ersättningsskatt. Man vill alltså, att taxeringsmyndigheterna, när de behandla fall, där ersättningsskatt efter förutvarande regler skall utgå, skola taga hänsyn till vad som står i ett utlåtande av första lagutskottet. De skola alltså icke begränsa sig till vad som stadgas i själva texten till kungl. förordningen om ersättningsskatt, där man icke vill göra någon som helst ändring, utan de skola vid sidan därav ha klart för sig, att ett riksdagens utskott i sitt utlåtande, som blivit av riksdagen godkänt, sagt, att föreskrifterna i förordningen om ersättningsskatt böra så och så tolkas. Det är ett ganska abnormt förhållande att gå sådana vägar. Jag anser, att det varit bättre, att man gjort detta korta tillägg till förordningen om ersättningsskatt av i huvudsak den lydelse, som jag i min motion formulerat.

Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Jag vill på grund av det sagda hemställa om bifall till yrkandena i motionen nr 267 i denna kammare.

Herr Kilbom: Herr talman! Sådan denna lag är formulerad kommer den, såsom kammarens ledamöter mycket lätt kunna övertyga sig om, att knappast få någon praktisk verkan. Jag vill med detta icke ha sagt, att den saknar betydelse. Jag tror, att den kommer att ha en mycket stor psykologisk betydelse så till vida, att den kan klargöra, att i tider som dessa få bolagen icke handha sina vinster som de själva behaga. Jag skulle emellertid ha önskat, att den satta utdelningsbegränsningen gått åtskilligt längre. Under alla förhållanden förefaller det mig tämligen svårt att förstå, varför man icke skall kunna sänka siffran 6 till 5. Det har anförts ett par skäl däremot. De sakkunniga säga: »Med hänsyn till aktieplaceringens företagsekonomiska karaktär och de därmed förbundna riskerna — — — torde procentsatsen icke böra sättas lägre än sex procent.» Det låter ju höra sig, men är det icke så, att man därvidlag i någon mån avsiktligt överskattar riskerna?

Om man ser på de bolag, som ligga till grund för den undersökning, som har gjorts, finner man, att flertalet av dem har haft en utdelning under 6 procent. Jag förstår för övrigt icke, varför man under dylika förhållanden skall driva upp denna sak på sätt som här har skett. Även om man icke vill medge, att det är riktigt att jämställa placering i aktier och placering i sparkassa eller på kapitalräkning, föreligger dock en väsentlig skillnad på den räntesats, som utdelas till aktieägarna, och den räntesats, som de erhålla, som placera pengar på sparkassa eller kapitalräkning eller i obligationer. Här skall nu medges en utdelning med 6 procent, men om jag tecknar obligationer finner jag, huru som det i dagens tidningar kungöres, att man får högst 3.5 procent. Fattigt folk, som går till postsparbanken eller någon annan sparbank, får, om jag i hastigheten icke minns orätt, nöja sig med 2.5 procent. Under dylika förhållanden, herr talman, har det synts mig, som om man mycket väl skulle kunna sänka utdelningsmaximum till 5 procent.

Även på en annan punkt förefaller det mig, som om man borde ha gått annor-

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

lunda till väga. Jag hyser samma uppfattning, som opinionsvis framförts av en av utskottets ledamöter, herr Karl Johan Olsson, nämligen att den föreslagna maximiutdelningen borde ha beräknats på det inbetalda aktiekapitalet i stället för på den behållna förmögenheten. Såsom framgår av utskottsbetänkandet skall vederbörande få utdelning icke blott på det han har inbetalt till bolaget utan han skall också få utdelning på de belopp, som under årens lopp ha intjänats till bolaget av de anställda, från direktören och ned till arbetarna. En del elaka människor påstå, att man kan sätta dem i jämbredd. Jag tycker det vore vida rimligare, om vederbörande finge nöja sig med utdelning på vad de verkligen ha satt in i bolaget och icke få laga bestämmelser om att de skola få utdelning också på vad de icke ha gjort något för, d. v. s. vad arbetare och andra anställda ha släpat ihop åt dem. Det kan icke hjälpas, herr talman, att jag måste finna detta vara principiellt oriktigt. Jag tycker, att man borde ha kunnat gå väsentligt mycket längre än vad detta lagförslag gör.

Nu föreligger icke från min sida någon motion i något av dessa avseenden. Det var kanske icke heller nödvändigt med hänsyn till att lagen ju är begränsad i tiden. Jag har emellertid den fasta förvisningen, att nästa gång detta ärende kommer tillbaka är situationen sådan, att man knappast behöver diskutera de synpunkter, som jag här har anfört, utan de komma i alla fall att vinna beaktande. Under alla förhållanden är det min bestämda förhoppning, att så kommer att bli fallet. I tider, då man faktiskt får så litet för de pengar, som ha sparats, tycker jag det kunde vara tillräckligt, om man finge 5 procent på de pengar, som ha sparats i form av aktieköp, och att man icke till på köpet skall få ränta på pengar, som andra bringat samman.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det är närmast den presskampanj, som har förts före denna propositions behandling, och den presskampanj, som jag väntar mig kommer att föras efter frågans behandling, som gör att jag vill knyta några reflexioner till denna fråga. I denna kampanj har man velat framställa saken så, som om det här gällde att fastställa en maximering av utdelningarna till 6 procent på aktiekapitalet. Det framgår emellertid mycket klart av den föreslagna lagens avfattning, att det icke är på aktiekapitalet, vare sig på det nominella eller det reellt inbetalda, utan på den redovisade förmögenheten, som dessa 6 procent skola tillåtas. Det betyder, att utdelningarna i genomsnitt komma att bli 8 och kanske upp till 10 procent på aktiekapitalet i stället för de 6 procent, som man så listigt har förespeglat i pressen.

Härtill komma de undantag, som göras. I andra och tredje styckena av 1 § göres en ytterligare uppluckring av den nominellt fastställda regeln. I andra stycket medges exempelvis, att när tre års tidigare utdelningar, alltså för åren 1937, 1938 och 1939, ha överskridit dessa 6 procent, äga företagen utdela genomsnittet av den utdelning, som givits under dessa tre tidigare år, trots att detta genomsnitt kan ligga väsentligt över 6 procent. Och i tredje stycket påpekas, att företagen ha möjlighet att ge en utdelning, som motsvarar den, som gavs för år 1940. Dessutom tar man icke hänsyn till alla de företag, som utdelat gratisaktier under de senare åren just för att gardera sig mot en sådan lagstiftning som denna, utan finner detta vara fullt acceptabelt. Denna metod att framdeles trots denna väntade lag hålla uppe utdelningen har genom regeringens förslag, som jag förmodar kommer att godkännas av riksdagen, direkt sanktionerats. Det finns ju också andra företag, som ha bedrivit en motsatt utdelningspolitik och hållit nere utdelningarna, men lagen är ju så generös, att den ger dem alldeles särskilda möjligheter att höja utdelningen på grund av deras tidigare återhållsamhet.

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

Om jag emellertid bortser från alla dessa gränsfall och de möjligheter, som där givas, finner jag ju, att man dessutom satt utdelningsprocenten så hög, att den endast tangerar ett fåtal företags utdelningsnivå. Det påpekas ju i propositionen, att av de 51 företag, som under åren 1937—1939 noterats på fondbörsens A- och A:1-lista, ha endast 10 företag haft högre utdelning än 6 procent, medan endast 3 företag, som år 1940 hade högre utdelning än medeltalsprocenten för åren 1937—1939, haft högre utdelning än 6 procent för år 1940. Jag tror, att man ur detta kan utläsa en mycket tydlig tendens, en tendens att finna en genomsnittsnivå för utdelningarna, som håller sig under de nu medgivna 6 procenten. Det framträder en lika tydlig tendens för de högst utdelande bolagen under dessa senare år att sänka sin utdelning till omkring eller under 6 procent som för de lägre utdelande bolagen att sträva efter att komma i närheten av en genomsnittlig profittkvot på under 6 procent.

Man kan därför fråga sig vad man väntar för resultat av en sådan lagstiftning som denna. Finansministern uttalar för sin del den förhoppningen, att »aktiebolagen icke skola utnyttja den icke obetydliga marginal för höjning av utdelningarna som lagstiftningen i ett stort antal fall torde lämna öppen». Såvitt jag kan förstå av detta uttalande fruktar finansministern, att denna lagstiftning kommer att resultera i eller utlösa en strävan från vissa företag, nämligen de sämst ställda, att driva upp sin utdelning i närheten av den angivna genomsnittsnivån.

Man har anfört såsom skäl för denna lagstiftning dels att man anser det viktigt att konsolidera företagen och motverka aktieägarnas krav på högsta möjliga utdelning, dels — jag citerar här riksbanksfullmäktige — att en sådan lag skulle »utgöra ett viktigt stöd för strävandena att hålla tillbaka en ökning av de avtalsreglerade penninginkomsterna». Finansministern har därtill kommit med ytterligare ett motiv för lagen genom att hänvisa till det söderlundska programmet, enligt vilket det skulle vara klokt att genomföra en sådan lagstiftning nu.

Det första motivet bygger, såvitt jag kan förstå, på att man anser, att det finns en motsättning mellan å ena sidan företagsledningarna och deras strävanden att hålla nere utdelningen och å andra sidan aktieägarna och deras strävanden att få så stor utdelning som möjligt. En sådan motsättning föreligger emellertid enligt min uppfattning icke i verkligheten. Jag tror, att de exempel äro lätt räknade, när en bolagsstämma har beslutat fastställa en annan utdelning än bolagets styrelse har föreslagit. I 5,711 aktiebolag, som representera två femtedelar av samtliga bolag, äger en enda aktieägare minst 75 procent av aktierna, och det är uppenbart, att det i dessa bolag icke kan förefinnas någon sådan motsättning mellan å ena sidan aktieägarna och å andra sidan bolagets styrelse, som riksbanksfullmäktige här förutsätta.

I fråga om det andra motivet skulle jag vilja först ställa den frågan vilken penningpolitisk verkan i det så kallade Söderlundsprogrammets anda en lagstiftning kan ha, som enligt finansministerns nyss citerade farhåga kan leda till en ökning av utdelningarna i åtskilliga fall. Såvitt jag kan förstå har finansministern i sitt resonerande själv kommit till den slutsatsen, att en sådan penningpolitisk verkan kan lagen icke ha. Han säger exempelvis i april 1942: »Trots de höjningar av utdelningen som under senare tid i olika fall vidtagits synes tillräcklig anledning icke nu föreligga att låta lagen omedelbart träda i kraft.» Men den 28 december kommer han till den slutsatsen, att lagen ändå bör träda i kraft, och då är hans enda motivering det söderlundska programmet. Enligt det citat jag redan har anfört angående finansministerns farhågor kan det emellertid för honom inte ha förelegat det skälet, att denna lag skulle leda till en verklig sänkning av utdelningarna. Vad är det i så fall för resultat

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

i penningpolitiskt avseende som man väntar av en sådan här lagstiftning? Herr Kilbom har nog alldeles rätt, när han talar om att man närmast kan vänta vissa psykologiska verkningar av denna lagstiftning. Det stämmer också med vad riksbanksfullmäktige anse, nämligen att lagen kan ha sin betydelse för att vid de uppgörelser om kollektivavtal som träffas påverka lönearbetarna och jämförliga kategorier till att hålla tillbaka sina löneanspråk. Sådana psykologiska verkningar väntar man sig tydligen av denna lagstiftning.

Om man utgår ifrån att aktieägarna äro brottslingar mot vilka man nu skall stifta en lag för att hålla tummen på ögat på dem, då måste jag säga, att sällan ha lagstiftarna försökt att göra lagen så angenäm och friktionsfri som möjligt för dessa förmenta brottslingar. Det är ju tillräckligt att hänvisa till kommentarerna på de ekonomiska avdelningarna i pressen. Professor Ohlin påpekade i går alldeles riktigt, att det ju egentligen bara kan vara till fördel för aktieägarna. Jag anför detta för att närmare illustrera, vad jag här sagt. Det är ju förstås möjligt och för övrigt naturligt, att det kan finnas motsättningar mellan exempelvis de långivande kapitalisterna och de direkta industrikapitalisterna. Att de långivande, som ju annars kunna få en sämre ränta på sina pengar, kunna ha ett visst intresse av att en sådan lagstiftning som denna genomföres, vill jag icke bestrida, men jag för min del har aldrig utgått ifrån att det skulle vara något särskilt arbetarintresse att blanda sig i den dragkamp som sker mellan två olika kategorier av kapitalister till förmån för den ena gentemot den andra. Det är också möjligt — fastän jag måste säga, att jag icke alls är på det klara med den konsekvensen — att denna lagstiftning kan monopolisera de redan stabiliserade företagen och exempelvis hindra nyetableringar av företag. En sådan konsekvens är ju inte alldeles otrolig, därför att det vid nyetableringar av företag förhåller sig så, att kapitalisterna inte gärna satsa pengar och ta mer eller mindre stora risker utan att de ha på känn, att de komma att bli rikligt belönade för dessa risker. En lagstiftning varigenom utdelningarna i företagen alltså verkligen hållas nere kan, om den också i hudsak inte har en sådan verkan för de gamla företagen, dock ha det för de nya företagen och i viss utsträckning tjänstgöra som ett slags spärr mot nyetablering av företag, en sådan spärr som riksdagen ju tidigare under detta krig genomfört för sådana som vilja starta nya företag.

Enligt min mening kan det inte vara några andra konsekvenser av en sådan här lagstiftning, och jag kan inte finna, att man kan vinna, vad man verkligen menar sig kunna vinna med denna lagstiftning, nämligen att därmed få ett slags psykologiskt påtryckningsmedel på arbetarklassen och jämställda kategorier. De företagare som eventuellt få låta en del av sin utdelning stå inne något år göra inte något offer. Det kan i många fall kanske bara leda till det resultatet, att de under denna tid befrias från besväret att ta ut en del av sina pengar från ett företag och försöka placera dem i andra. Å andra sidan skulle i dessa enstaka fall, menar jag, denna lag kunna få sådana konsekvenser, att aktierna stiga i värde på börsen genom att företagets förmögenheter, som aktierna representera, också stiga. Därigenom får man också vissa möjligheter att på börsen utnyttja en sådan lagstiftning till sin fördel.

Nu kanske man menar, att denna lagstiftning ändå innebär ett slags tvångsparande. Ja, i något enstaka fall gör den kanske det, men om man hade åsyftat ett sådant tvångsparande — det har herr Kilbom alldeles rätt i — då borde man ha satt gränsen för utdelningarna icke obetydligt lägre. Herr finansministern var i början av förra året inne på den tankegången, att man borde fixera gränsen för utdelningarna till 5 %, då man ju kanske kunnat hålla inne något mera. Utskottet har emellertid nu stannat för en gräns av 6 %, och såvitt jag kan förstå av finansministerns uttalande, har han godtagit denna siffra och

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

retirerat från sin tidigare ståndpunkt, närmast därför att han egentligen anser, att det har ganska ringa betydelse, vad man härvidlag gör.

Denna lag är alltså, som jag ser den, närmast ett mismasch, om man därmed avser att vinna några resultat, när det gäller att förhindra en ökning av penningkapitalet i marknaden, eller att stimulera till sparande eller åstadkomma ett tvångssparande. Men å andra sidan — det är framför allt därför som jag här har tagit till orda — håller jag det icke för alldeles uteslutet, att man kommer att utnyttja lagens förmenta effekt till tvångssparande som ett skäl för att förverkliga de tidigare signalerade planerna på ett tvångssparande som skall drabba de lägre löntagarna. Om sådana avsikter verkligen föreligga eller om sådana försök komma att göras, har jag i vart fall fredat mitt eget samvete med att göra det påpekandet som jag här gjort i denna fråga.

När jag nu kommit med denna kommentar till detta lagförslag, säger det sig självt, att vi från våra utgångspunkter ha synnerligen svårt att mobilisera något sådant positivt intresse för detta förslag som första lagutskottet tydligen ändå har för detsamma. Ty en lagstiftning som, för att ånyo erinra om professor Ohlins uttalande, egentligen endast bara kan vara bra för aktieägarna, en sådan lagstiftning som kommer omedelbart efter det att man med mycket varierande metoder har framtvingat ett kollektivavtal som låser fast den svenska arbetarklassens och jämförliga löntagares levnadsstandard vid en nivå som passerats redan omkring 1925, en sådan lagstiftning har man nog inte väntat, och det har säkert den svenska arbetarklassen icke väntat, när man i det söderlundska programmet uppställt densamma som ett kompletterande element i de allmänna strävanden som man menade att det söderlundska programmet skulle ge uttryck för, nämligen att stabilisera prisnivån och förhindra, att alltför mycket pengar komme ut i marknaden, vilket skulle leda till ytterligare prisstegringar.

Herr Lundberg i Hälsingborg: Herr talman! Jag skulle till en början vilja säga, att en lagstiftning sådan som den nu föreslagna knappast är nödvändig, när inga tendenser till ökning av utdelningarna från aktiebolagen framträtt under den senaste tiden. Dessa äro ungefär lika stora som före kriget. Emellertid har denna lag om begränsning av utdelning på aktier ansetts önskvärd som en åtgärd i kampen mot inflationen. Jag vill för min del deklarerat, att jag inte har något att invända mot lagförslaget såsom det nu föreligger. Jag vill endast vända mig mot en teknisk detalj i lagförslaget som avser lagens giltighetstid.

Här föreslås, att lagen på en gång skall bli tvåårig. Detta rimmar föga med den tanke som tydligen kommit till uttryck i departementschefens uttalanden om att denna lagstiftning »för sitt framtida fortbestånd anses knuten till» de övriga åtgärder som avses för bekämpande av inflationen. Jag återger här, vad finansministern anfört, vilket återfinnes på sidan 19 i utskottsutlåtandet. Det är tydligt, att denna åtgärd får ses som ett led i alla de åtgärder som ha vidtagits i form av överenskommelser på den allmänna arbetsmarknaden under föregående år. Det synes mig därför vara ganska egendomligt, att myndigheterna, här regeringen, avhända sig de påtryckningsmedel som denna lagstiftning kunde utgöra vid fortsatta förhandlingar under kommande år. I all synnerhet finner jag det egendomligt, att lagutskottet, när det behandlat den motion som avgavs i första kammaren såsom nr 127 och i andra kammaren såsom nr 132, motiverat sitt avslagsyrkande på denna motion kort och gott sålunda: »Då enligt utskottets uppfattning de förhållanden som ligga till grund för propositionen torde komma att föreligga även under innevarande år, kan utskottet icke tillstyrka bifall till motionerna.» Jag finner, att lagutskottet tydligen

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

— det är kanske fel, men det förefaller så — icke insett betydelsen av denna lagstiftning såsom ett led i fortsatta förhandlingar.

Herr talman, jag vill icke ställa något yrkande utan har endast velat framhålla dessa synpunkter vid frågans behandling.

Herr Lindqvist: Herr talman! Efter de många anföranden som här hållits bör det kanske sägas något från utskottets sida, om icke för annat så för att yrka bifall till utskottets hemställan. Det tjänar ingenting till att blåsa upp denna fråga till någon särskilt stor politisk fråga, ty det torde väl vara riktigt, såsom sagts från flera håll, att förslaget, såsom det nu här föreligger, har en mera psykologisk än en rent reell betydelse.

När man tager del av denna proposition, märker man väl, att vår finansminister har gått mycket, mycket försiktigt tillväga. Det brukar ju många gånger av hans politiska motståndare sägas, att han icke ser tillräckligt till näringslivets behov, till dess frihet o. s. v. Men ingen torde väl kunna säga annat, än att finansministern, när han framlagt detta lagförslag, iakttagit all möjlig försiktighet, en försiktighet så stor, att säkerligen många flera än de som yttrat sig här anse, att finansministern gått något långt i sin försiktighet.

Inom utskottet har det rått olika meningar om vissa detaljer i lagförslaget. En mening har kommit till uttryck i utskottsutlåtandet, där en av utskottets ledamöter uttalat, att han anser att begränsningen av utdelningen på aktier borde beräknas på aktiekapitalet och icke på förmögenheten. Det har också inom utskottet höjts röster för att man borde ändra siffran 6 till 5 och icke tillåta en så hög utdelning som till de 6 % som äro föreslagna. Det har även höjts röster som talat för den uppfattning som kommit till uttryck i några motioner och som herr Lundberg här gjort sig till tolk för, nämligen att det skulle bli en lag som bara gällde för ett år och icke för två år, såsom förslaget nu innebär. Vi ha emellertid inom utskottet funnit, att detta lagförslag, när det framlagts, varit behandlat vid mer än ett tillfälle — det framgår också av propositionen —, att olika meningar ha gjort sig gällande angående förslaget innehåll och att man så till sist stannat för en kompromiss. Man var då inom utskottet ense om att man även där borde söka uppnå en kompromiss.

När herr Lundell i dag yttrade sig, ville han göra vissa jämförelser mellan den föreslagna lagen och krigskonjunkturskattelagen. Jag behöver icke tala om för herr Lundell eller någon annan, att det är helt olika syften man vill nå med dessa båda lagar. Genom krigskonjunkturskatten vill man ju ta in en hel del miljoner till statsverket, men när det gäller begränsningen av aktieutdelningen, är det icke alls fråga om att därigenom ta in någon krona mer till staten, utan då gäller det ju, som man kan säga — ordet har förut nämnts här — en lag om tvångssparande. Ett tvångssparande är ju icke alla glada åt, utan en del av oss äro nog rädda för det. Men från högerns sida har det vid tidigare tillfällen någon gång här i kammaren till min stora förvåning höjts rop på att man icke skulle rädas för ett tvångssparande. Från den sidan bör det alltså icke vara mycket att invända mot principen, när den på detta sätt genomföres.

Med anledning av de i motioner framställda yrkandena om att det skall vara en ettårig lag, vilket yrkande även herr Lundberg givit sin anslutning, vill jag säga ett ord. Det kan vid första påseendet förefalla, som om det vore mycket goda skäl som talade för att låta lagen begränsas till att gälla blott ett år. Sedan kunde man ju, om lagen visade sig behörlig, komma tillbaka med den nästa år. Vi ha verkligen inom utskottet grubblat på den saken, men

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

vi ha till sist stannat för att det nog är riktigast att lagen får två års giltighet, d. v. s. att den skall gälla två räkenskapsår — det är icke fråga om kalenderår. Nu såg jag i tidningen häromdagen — och det har jag gjort vid mer än ett tillfälle — att vissa bolag redan beslutat om utdelning för föregående års verksamhet. De bolag som så gjort komma väl, efter vad jag förstår, att stå utanför lagen, ty lagen får väl i dessa fall icke någon tillbaka-verkande kraft. Det var ett bolag som häromdagen beslöt en utdelning av 7 kronor per aktie. Jag förmodar, att en av motionärerna i riksdagen icke är främmande för detta bolags verksamhet. Om hans motion skulle bifallas, skulle såvitt jag förstår hans bolag icke komma att omfattas av lagen nästa år heller. Om nämligen förslaget kommit för sent vid detta tillfälle, är det väl att antaga, att det även skulle komma för sent nästa år och att lagen ej heller då skulle komma att drabba hans bolag.

Detta betyder icke så mycket, herr Lundberg, att vi behöva uppehålla oss vid det. Denna lag har tillkommit som ett led i riksbankens penningvårdande verksamhet. Det lönestopp som nu är satt för arbetarna och löntagarna i övrigt gäller inkomster, som de ha innevarande år. Om ett bolag driver sin verksamhet 1943, går avkastningen av detta bolags verksamhet nämnda år till de anställda och, om den räcker till, eventuellt även till aktieägarna. Men medan arbetarna och övriga löntagare få sin avlöning vecko- eller månadsvis under det löpande verksamhetsåret, få aktieägarna sin utdelning först året därpå. Det är emellertid samma års verksamhet som löne- och prisstoppet skall avse. Det torde därför vara principiellt oriktigt att gå den väg som motionärerna föreslagit. Nu har ju denna lag utan nämnvärd debatt tagits av första kammaren, och det förstår jag mycket väl, ty var och en, som aldrig så litet satt sig in i saken, måste säga sig att den inte är någonting att slåss om.

När herr Lundell både i sin motion och här i kammaren i dag talar om, att det bör finnas möjlighet att ge kompensation för levnadskostnadsstegringen även till aktieägarna, vill jag säga, att i de fall, där bolagens verksamhet medger utdelning, finns ju, just på grund av att man nu satt utdelningsprocenten så högt som till sex, möjlighet att ge kompensation för dyrtiden. Jag vill visst inte för min del rekommendera, att man går tillväga på det sättet, ty enligt min uppfattning är det alldeles riktigt vad finansministern säger, när han livligt understryker önskvärdheten av att man inte begagnar sig av denna möjlighet att höja utdelningen, utan i stället använder medlen för en konsolidering av företagen, vilket är till fördel inte bara för aktieägarna utan även för de anställda och för samhället i dess helhet. Om, såsom man får hoppas, kriget en gång tar slut, är det nog ingen som vågar räkna med annat än att även vårt näringsliv kommer att få vissa svårigheter att kämpa med, och då är det väl till fördel för oss alla, om aktiebolagens ställning stärkts genom att man skaffat sig reserver i stället för att göra så stora utdelningar som möjligt.

Vidare vill jag, i anledning av vad herr Lundell i sin motion framhåller beträffande ersättningsskatten, säga att jag har inte någon anledning att tro, att det därvidlag kommer att möta några svårigheter för skattemyndigheterna. Inom första lagutskottet, där vi ju vanligen inte syssla med skattefrågor, ha vi i detta såsom i andra skatteärenden, som vi haft att taga ställning till, konfererat med vederbörande från departementet. Vi ha därvid — vilket utskottet också understrukt — varit överens om att man kan skriva så som departementschefen gjort, ty det ligger ju en skillnad i uttrycken, herr Lundell, när det såsom nu i gällande förordning bara talas om »underlåtenhet» att utdela för att undandraga sig skatt, och när man enligt den här före-

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

slagna lagen inte får utdela över en viss procent. Jag tror alltså att även den sak, som herr Lundell här påtalat, kommer att klara sig.

Med dessa få ord — vilka väl inte utgöra svar på allt som här sagts men som kanske räcka som en motivering för utskottets ståndpunkt — ber jag, herr talman, att få yrka bifall till propositionen och därmed till utskottets förslag.

Herr Kilbom: Herr talman! Det har fällts ett par yttranden i debatten här, som jag för mitt vidkommande inte kan ge min anslutning till. Men innan jag klargör detta, vill jag säga att det var en alldeles riktig karakteristik, som herr Lindqvist nyss gav, då han framhöll att lagen sannolikt kommer att få större psykologisk än finansiell betydelse. Jag vill emellertid för min del understryka, att denna psykologiska betydelse icke får utnyttjas mot arbetarparten vidkommande avtalsförhandlingar, och jag vill tillägga: icke heller *kan* utnyttjas mot arbetarparten. Arbetarna ha under hela denna kris följt sina förhandlare på ett sådant sätt, att det inte behövs några psykologiska pekpinningar för dem. Men så som lagen blivit utformad, är den inte heller av det innehållet att den kan utnyttjas mot arbetarna. Arbetarnas förhandlare äro skickligt och kunnigt folk, och de skola helt visst, vid eventuella försök att komma åt arbetarna under återopande av att utdelningsnjutarna här ha gjort offer, veta att tala om vad lagen i själva verket innehåller.

Då jag emellertid själv sade att lagen har en viss psykologisk betydelse, så menade jag att den får bli en första signal till alla dem, som satsat pengar i aktiebolag och utan hänsyn till återverkningarna i ena eller andra avseendet bara kräva så stora utdelningar som möjligt på dessa pengar, att det nu är slut med de stora utdelningarna. Men den kan få en psykologisk inverkan också i ett annat avseende, nämligen såsom en signal om att trots alla påstådda risker bör det inte lämnas högre ränta på vissa placeringar. Det är inte rim och reson i, att stora lager av sparare skola få nöja sig med den lilla utdelning, som de få i form av sparränta på sitt kapital, samtidigt som de, som placerat sina pengar i aktier, erhålla avsevärt mycket större utdelningar, fastän dessa aktieplaceringar icke innebära någon risk.

Ur dessa synpunkter, herr talman, tror jag att denna lag kan innebära ett litet steg på vägen till vad jag hoppas att vi komma att besluta i fortsättningen.

Herr Lundell: Herr talman! Jag känner mig föranlåten att säga några ord om det som herr Kilbom yttrade i sitt första anförande, ty han gick i sitt ståndpunktstagande där längre än vad de flesta andra här i kammaren gjort.

Jag vet inte, hur herr Kilbom egentligen resonerar i ekonomiska saker. För en utomstående förefaller det vara mycket svårt att tränga igenom hans mekanism därvidlag. Herr Kilbom sade under sitt första anförande — han kom tillbaka till det under sitt senaste anförande också — att aktieägarna borde få nöja sig med en utdelning som ligger i nivå med den ränta postsparbanken ger. Jag vill då fråga herr Kilbom: Tror herr Kilbom verkligen att om de, som nu ha pengar på postsparbanken, i stället använde sina medel för att sätta i gång ett produktionsföretag, räntan på deras pengar då säkert komme att uppgå till i genomsnitt 3 procent? Jag undrar, om så komme att bli fallet. Det kan hända, att företagets utdelning ett år uppgår till 10—12 procent, men att annat år blir det inte någon utdelning alls, och det är ju dock genomsnittsprocenten, som det egentligen är fråga om. Jag hade för ett par år sedan ett resonemang med herr Kilbom om Grängesbergsbolagets utdelningar. Herr Kilbom tyckte att det var rysligt, att detta bolag delade ut ända upp till 12 procent på aktiekapitalet, men när vi gingo igenom utdelningarna för

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

en tioårsperiod, visade det sig att medeltalet låg mellan 2 och 3 procent på eget arbetande kapital — jag kommer inte ihåg den exakta siffran, men det var någonting sådant — alltså under postsparbankens räntesats.

Det är tydligen skillnad på om man har en stabil och jämn utdelning eller en fluktuerande, så att man det ena året icke vet om det blir någon utdelning alls det nästa eller en betydlig sänkt sådan. Dessutom får man naturligtvis taga hänsyn till att det vid aktieplaceringar alltid finns den risken, att det uppstår sådana kapitalförluster, att det insatta kapitalet helt eller delvis försvinner.

Herr Kilbom var också inne på den saken, att aktieägarna kunde åtminstone nöja sig med utdelning på de pengar, som de från början satt in i bolaget. Han menade således, att om aktieägarna under årens lopp underlätit att taga ut allt som kunde tagas ut, utan i stället låtit en del medel sparas inom bolaget, så borde de inte framdeles få någon avkastning därav. Ja, varför skola då aktieägarna överhuvud taget spara någonting inom bolaget? Då är det väl förnamligare för dem att varje år taga ut precis allt som det vore ekonomiskt möjligt för bolaget att dela ut. Det vore ur aktieägarnas egna synpunkter det riktigaste, och det borde de påfordra på sina bolagsstämmor. Men inte vore det ur hela folkets synpunkt fördelaktigast, om en sådan utdelningspolitik skulle slå igenom. Det som sparas inom bolagen är ju en grundval för utvidgning av produktionsapparaten, och detta ger ökat arbete och produkter åt hela vårt folk. Och den omständigheten att man således spar till hela folkenhetens fromma bör väl inte ha till påföljd att man inte får någon avkastning på sitt sparande.

Jag tycker för övrigt, att en rimlig komplettering till herr Kilboms krav på avkastning endast på det kapital, som från början satts in, skulle vara att det lämnades en statlig garanti för avkastning på allt sådant kapital, som sättes in i produktionsföretag i detta land.

Till herr Hagberg i Luleå vill jag endast säga några ord. Han menade — såvitt jag uppfattade honom rätt — att denna lagstiftning komme att verka som en spärr mot nyetablering av företag och att detta i viss mån eller övervägande vore av godo. Jag anser för min del, att i tider som de nuvarande är en sådan spärr helt och hållet eller åtminstone till övervägande delen av ondo. Folkhushållet kommer ju säkerligen under åtminstone en tidrymd av tre, fyra år ännu att vara i största behov av ersättningsprodukter för vissa varor, som varken kunna importeras eller nu tillverkas inom landet — jag tänker t. ex. på brännolja, smörjolja, kautschuk, vissa livsmedel etc. Men hur skall man kunna få folk att satsa pengar på att starta sådana företag, om de inte ha någon utsikt att få sina pengar tillbaka? Tänk er själva in i den situationen. att man sätter in 100 eller 200 tusen i ett företag, som genom sin verksamhet under ett par år tillför folkhushållet fullkomligt oersättliga värden, medan de, som startat företaget, inte ha någon möjlighet att få de insatta medlen tillbaka. Skattelagstiftningen medger visserligen, att vinsterna avskrivs, även om de bli mycket stora, men på detta sätt kan man ju icke få kapitalet tillbaka. Detta kunde man annars delvis få genom att taga ut det i form av lön eller utdelning. Resultatet blir kanske, att när företaget efter en tre, fyra års verksamhet måste upphöra, ha aktieägarna insatt ett eget bokfört kapital på några hundratusen kronor, vilket inte kan fås ut, då företagets reelltillgångar sannolikt äro fullkomligt värdelösa i den situation, som uppstår då freden är sluten.

Jag kan inte finna annat än att det är övervägande till skada att man för en sådan politik beträffande dessa företag.

Till herr Lindqvist skall jag också bara säga ett par ord. Han menade, att när det i fråga om ersättningsskatten talas om »underlåtenhet» att utdela, medför detta att förordningen ej träder i tillämpning, om man är förbjuden att

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

utdela. Ja, men man kan ju underlåta en sak även efter ett förbud. Jag kan inte finna att den tolkning, som herr Lindqvist gav, var språkligt riktig. Är det någonting, som har betydelse härvidlag, måste det vara sista satsen i den paragraf, som herr Lindqvist här fäste sig vid, men inte själva ordet »underlåtit».

I början av sitt anförande gjorde herr Lindqvist en jämförelse mellan den föreslagna lagen och krigskonjunkturskatten och menade, att den förra har övervägande psykologisk betydelse, vilket däremot inte krigskonjunkturskatten hade, ty dess betydelse låg mer på det planet, att den tillförde statskassan stora medel. Jag är tvärtom av den uppfattningen, att både den lag, som här föreslås, och krigskonjunkturskatteförordningarna övervägande ha psykologisk betydelse. De ha vad jag någon gång kallat socialmoralisk betydelse. Det tages inte in några större belopp till statskassan genom krigskonjunkturskatten — det kan jag försäkra herr Lindqvist. Här har visserligen talats om att krigskonjunkturskatten skulle avkasta 30 miljoner kronor, men då får man ju först räkna med att de provisoriskt påförda beloppen gå ifrån, och vidare att hälften eller kanske större delen av skatteärendena ligga vid våra skattedomstolar, och när domstolarna så småningom komma med sina utslag, undrar jag om det kommer att finnas så mycket kvar av det ursprungliga bruttobeloppet. Det kommer att bli återbetalningar av för mycket påförda belopp och betalning av ränta därpå, och sedan är det inte mycket kvar av de 30 miljonerna.

Krigskonjunkturskatten har således efter mitt förmenande inte någon statsfinansiell betydelse utan endast moralisk eller psykologisk betydelse. Men den har också den betydelsen, att den i betydligt högre grad än den lag, som det nu är fråga om, inverkar destruktivt på bolagens ekonomiska ställning. Dessutom skulle inkomst- och förmögenhetsskatten och värnskatten ge helt andra belopp för närvarande, om inte krigskonjunkturskatten funnes, ty då skulle bolagen föra en helt annan utgifts- och redovisningspolitik än de nu göra. Nu tvingas de att öka sina utgifter och minska sina inkomster, att hålla tillbaka orderupptagningen etc., under bokföringsåret, och att sedan vid redovisningen föra en mycket hårdare avskrivningspolitik än de annars skulle göra, alltså att redovisa ofantligt mycket lägre vinster än eljest skulle vara fallet. Följaktligen bli statens inkomster av inkomst- och förmögenhetsskatten och värnskatten avsevärt mycket lägre än om inte krigskonjunkturskatten funnes. Även krigskonjunkturskattens bruttobelopp, 30 miljoner kronor, är försvinnande litet i förhållande till de merinkomster, som statskassan annars skulle få av de mer reguljära skatterna.

Herr Lindqvist säger, att det är bra, om bolagen konsolidera sin ställning. Det är jag naturligtvis fullt med på, men det är därför som jag föredrar utdelningsbegränsning framför krigskonjunkturskatt. Förordningarna om krigskonjunkturskatt hindra nämligen bolagen att konsolidera sin ställning. Så snart avskrivningsmöjligheterna äro uttömda, finns det inte någon annan möjlighet att komma undan krigskonjunkturskatt än att föra en expansiv utgiftspolitik och låta bli att fondera medel, som annars skulle ha fonderats.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Om herr Lundell fått den uppfattningen av mitt anförande, att jag skulle anse det vara en fördel att man förhindrar uppkomsten av nya företag för närvarande, så har han i grund missförstått mig. Det är nog närmast en del av herr Lundells åsiktsfränder som ha sådana uppfattningar.

I anledning av de interiörer, som herr Lundell gav från företagen när det gäller deras möjligheter och metoder att laborera för att undgå beskattning,

Begränsning av vinstutdelning från aktiebolag. (Forts.)

vill jag säga att jag tror inte att det skulle skada, om finansministern studerade herr Lundells anförande i protokollet, ty det var mycket intressanta och jag antar även mycket vederhäftiga informationer, som där lämnades.

Men jag begärde egentligen ordet bara för att notera, att herr Lundberg så oförbehållsamt anslöt sig till det föreliggande lagförslaget. Detta bekräftar det uttalande, som jag tidigare gjort om karaktären av detsamma, att det är sannerligen ingenting, som riktar sig mot de storkapitalistiska kretsarna.

Jag tror, att herr Lundberg misstagit sig litet, när han lägger sådan vikt vid frågan om att lagen skall gälla i ett eller två år. Det får man väl taga mera som en sådan där proformasak. Finansministern har nämligen i motiveringen mycket klart understrukit, att — jag skall citera — lagen »för sitt framtida fortbestånd anses knuten till att den skärpta inkomstpolitiken även i övrigt anses böra fullföljas». Om man översätter finansministerns tillkrånade formulering till vanlig svenska, innebär det ju, att han menar, att denna lag göres avhängig av att man i fortsättningen kan genomföra lönestoppspolitik.

Ja, mina herrar, jag avvaktar verkligen med allra största lugn nästa kovändning i fråga om den ekonomiska politiken. Herr Lundberg kan också vara lugn för, att den kommer.

Till slut till herr Lindqvist vill jag säga, att jag vill också instämma i hans uttalande i åtskilliga delar, när han säger att det är ingen stor fråga och att verkningarna äro mera psykologiska än positiva, och när han — jag antar att han därmed uttryckte sin egen mening — talar om dem som anse, att finansministern visat nästan överdriven försiktighet mot storfinansens. När han gör allt detta, tänkte jag för mig själv: Det var ju finansministerns egen partivän som talade; borde han icke efter dessa deklARATIONER kunna säga: »Gud bevare mig för mina vänner; för mina fiender har jag inga bekymmer.»?

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till det av herr Lundell under överläggningen framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation

Herr **Pettersson** i Dahl, som yttrade: Herr talman! I vårt land finnes ett betydande antal landskommuner med tämligen ringa invånarantal. Dessa små kommuner äga givetvis ringa ekonomisk bärkraft men försöka ändå att på bästa sätt fullgöra sina uppgifter. Förtroendemännen inom dessa små kommuner äro säkert förtjänta av ett öppet erkännande för ett uppoffrande och gagnenrikt samhälleligt arbete.

Det må därför icke förvåna om nuvarande förhållanden ge anledning till förundran över att de nuvarande lagstiftningarna göra det möjligt att i vissa fall minska såväl omfånget som bärkraften av nu existerande landskommuner. Så kan ske bland annat på det sättet, att en stad med sitt område inkorporerar delar av en angränsande landskommun. På grund av städernas tillväxt under senare år ha inom sådana kommuner, som gränsa till en stads område, tätare bebyggelser uppstått, och efter någon tid kommer krav på att detta område skall inkorporeras med vederbörande stad. Ofta utgör ett sådant område den mest skattekraftiga delen av landskommunen ifråga och denna kommer genom inkorporeringen att vållas ett ekonomiskt avbräck, som i många fall kan förlama kommunens möjligheter att fullgöra sin uppgift.

Andra kammarens protokoll 1943. Nr 5.

Interpellation. (Forts.)

Många exempel på detta skulle kunna anföras, då den mindre landskommunen blivit stympad mot sin vilja och vederbörande stad fått myndigheternas tillstånd att inkorporera. Visserligen har landskommunen någon tid fått en mindre ersättning, men när denna upphör står den stympade kommunen där för all framtid med sina svårigheter.

I Halland föreligger för närvarande ett aktuellt fall. Kungsbacka stad har begärt att från Tölö kommun få inkorporera ett angränsande område, det s. k. Varla-området. Kungsbacka stadsområde är relativt litet, och staden anser, att tillgänglig tomtmark endast är tillräcklig några år framåt. Den anser sig i första rummet böra sörja för att tillräckligt med mark kommer att finnas disponibel för bostadsbebyggelse. Flera olika alternativ för inkorporering ha uppställts, men statens myndigheter anse, att för tillgodoseendet av behov av mark för bostadstomter inkorporeringen av Varla-området från Tölö kommun vore det lämpligaste. Skulle i framtiden behov av industritomter göra sig gällande borde en inkorporering av ett område inom Hanhals kommun övervägas.

Inom Varla-området äger staden flera tomter. Medan förhandlingarna om inkorporeringen pågingo, överlät drätselkammaren den 9 november förra året, under förutsättning av stadsfullmäktiges godkännande, till P. Em. Lithander & C:o AB, i Göteborg utan vederlag vissa staden tillhöriga delar av Varla-området. Enligt kontraktet fick bolaget rätt att för egen eller eventuellt dotterbolags räkning använda den överlättna marken för industriella behov. Stadsfullmäktige godkände den 13 november överlåtelsen. Då stadens begäran om inkorporering av Varla-området motiverats med behovet av mark för bostadsbebyggelse, förefaller överenskommelsen med det nämnda bolaget synnerligen anmärkningsvärd och stadens föreburna skäl bortfalla.

Skulle stadens begäran om inkorporering av Varla-området bifallas, kommer Tölö kommun att göra en avsevärd ekonomisk förlust. Kommunen har också begärt, att Kungl. Maj:t måtte avslå stadens framställning. Den direkta brutoförlusten i skatteintäkter för Tölö kommun genom inkorporeringen utgör för åren 1937/39 i medeltal 2,152 kronor. Då kommunen inte kan göra några insparingar genom densamma blir denna förlust också nettoförlust. För Kungsbacka stad torde däremot enligt den för inkorporeringen verkställda utredningen en mindre vinst komma att uppstå, ehuru visserligen obetydlig.

För att ersätta Tölö kommun de förluster den gör har utredningsmannen, stiftssekreterare F. Wildte i Göteborg, föreslagit, att Kungsbacka stad årligen under fem år framåt skall betala 2,000 kronor. Tölö kommun skulle alltså sammanlagt erhålla 10,000 kronor. Såsom ovan nämnts har Tölö kommun begärt att framställningen om inkorporeringen måtte avslås, men att om Kungl. Maj:t icke kan bifalla denna begäran ersättningen då ej må bli mindre än 2,000 kronor årligen i tio år, d. v. s. sammanlagt 20,000 kronor. Göteborgs stifts domkapitel har också funnit en ersättning av denna storlek skälig. Även Kungsbacka drätselkammare hade ursprungligen anslutit sig till detta förslag, men sedan utredningsmannen föreslagit en ersättning med 2,000 kronor årligen under fem år beslöt stadsfullmäktige att erbjuda kommunen denna ersättning. Nämnda ersättning förordas också av kammarkollegium. Stadsfullmäktiges beslut skulle enligt uppgift ha föranletts av en upplysning av utredningsmannen, att kammarkollegium numera i regel brukar fastställa ersättningstiden till fem år.

Den erbjudna ersättningen måste i förhållande till de förluster kommunen gör anses vara alltför ringa. Även om syftet med en sådan ersättning inte är att ersätta lidna förluster utan att bereda den förlorande kommunen möjlighet att anpassa sin budget efter de förändrade förhållandena, synes det dock vara skäligt, att en årlig nettoförlust på 2,152 kronor för all framtid ersättes med ett högre belopp än 10,000 kronor.

Interpellation. (Forts.)

Då berörda fråga inte är ensam i sitt slag utan ständigt återkommande, hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Anser inte herr statsrådet att Kungsbacka stads begäran om inkorporering av vissa delar av Tölö kommun bör avslås?

Om så inte är fallet är inte herr statsrådet då villig att medverka till att Tölö kommun erhåller det begärda beloppet på 2,000 kronor årligen under tio år framåt?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 14, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12,40 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Lördagen den 6 februari.

Kl. 4 e. m.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde, jämlikt herr talmannens förordnande, undertecknad vid protokollet.

§ 1.

Justerades protokollen för den 30 nästlidna januari och den 2 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 23, angående ersättning i visst fall i anledning av olycksfall i arbete; och nr 26, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459).

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 20, med förslag till förordning om ytterligare uppskov med allmän fastighetstaxering, m. m.; och

nr 21, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

§ 4.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Henriksson**, som anförde: Herr talman! Under de senaste stränga vintrarna ha frostsador i icke ringa utsträckning förekommit på varor, som transporterats med järnvägarnas varmvagnar. Särskilt har detta varit fallet med ömtåligare varuslag, såsom färska frukter, grönsaker, rotfrukter, ägg o. s. v. Järnvägarna mottaga varor för transport i varmvagn och betinga sig särskild ersättning härför, men då frostsador uppstå är det endast i speciella undantagsfall, som godsets ägare har möjlighet att erhålla någon ersättning.

Järnvägarnas ansvarighet för skada å gods, som transporteras i varmvagn (resp. kylvagn), är f. n. icke reglerad genom några speciella bestämmelser utan innefattas i de allmänna bestämmelserna i järnvägstrafikstadgan. Enligt § 81 e) järnvägstrafikstadgan ansvarar järnvägen icke för gods, som på grund av sin naturliga beskaffenhet är särskilt utsatt för faran att gå förlorat, minskas eller skadas, i synnerhet att bräckas, rosta, ruttna, frysa, jäsa, smälta, avdunsta etc. Till följd av dessa regler kan en varuägare icke få ersättning för frostskada å varmvagnsgods såvida han icke kan bevisa att järnvägen

Interpellation. (Forts.)

och dess personal varit direkt vållande till skadan. Att en sådan bevisning i de flesta fall är omöjlig att förebbringa torde var och en kunna förstå. Varuägaren har inga möjligheter att under transporten kontrollera i vad mån järnvägspersonalen brustit i aktsamhet vid omlastningar eller hur länge vagnen vid övergångsstationer stått utan ånga el. dyl. Trots att järnvägarna för varmvagnstransporter betinga sig betydande extra ersättningar — 50 % fraktförhöjning för stycke gods och 30 % förhöjning för vagnslast gods — äro de dock befriade från en mot ersättningen svarande ansvarighet. En sådan ordning kan icke anses rimlig.

I samband med utarbetandet av 1925 års järnvägstrafikstadga avgav den s. k. varm- och kylvagnskommittén ett förslag till ordnande av varm- och kylvagnstransporter. Enligt detta förslag skulle järnvägarna åläggas ett vidgat ansvar för gods, som befordrades i varmvagn eller kylvagn. Emellertid blev på framställning av representanter för järnvägarna varm- och kylvagnskommitténs förslag icke inarbetat i järnvägstrafikstadgan eller på annat sätt av Kungl. Maj:t stadfäst utan har endast »tills vidare» i vissa delar vid sidan av järnvägstrafikstadgan varit vägledande i praxis.

De två senaste stränga vintrarna ha på ett för godstrafikanterna ganska hårdhänt sätt aktualiserat här berörda problem. Många trafikanter såsom trädgårdsodlare, frukthandlare o. dyl. torde icke ens ha klart för sig att de själva stå hela risken för transporten utan leva i den tron att järnvägen, då den betingar sig varmvagnsersättning, också ansvarar för att temperaturen i den s. k. varmvagnen hålles över fryspunkten. De bli tagna ur sin villfarelse först sedan skiljenämnden avkunnat sin dom på basis av järnvägstrafikstadgans bestämmelser.

Vi ha icke råd att i dessa tider låta livsmedel förstöras. En klar och rimlig gränsdragning mellan järnvägarnas och trafikanternas ansvarighet för varm- och kylvagnsgods kommer utan tvivel att skärpa vaksamheten hos bägge parter.

Med hänvisning till vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att med utgångspunkt från varm- och kylvagnskommitténs förslag snarast föranstalta om sådan ändring i järnvägstrafikstadgan, att järnvägarnas ansvarighet för varmvagns- och kylvagnsgods regleras med hänsyn till den för dylikt gods utgående högre fraktersättningen?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr Hansson i Skediga, som yttrade: Herr talman! Det har kommit till allmän kännedom, att vid de överläggningar, som hållits av taxeringsmyndigheterna i de olika länen angående årets taxering, vissa bestämmelser ifrågasatts, vilka på det närmaste beröra jordbrukets och jordbrukarnas ekonomiska förhållanden. Sälunda skola de värden, till vilka jordbrukets döda och levande inventarier uppskattas, fastställas med ledning av de nu rådande höga priserna.

De höga priserna på såväl hästar som kor bero framför allt på tre omständigheter. På grund av de båda föregående årens dåliga skördar måste en onormalt stor nedslaktning och utgallring av djur under dessa år ske. I sammanhang härmed blev uppfödningen av ungdjur av betydligt mindre om-

Interpellation. (Forts.)

fattning än vanligt. Detta har medfört en viss knapphet i tillgången på livdjur, när efterfrågan i år genom den förhållandevis goda skörden starkt ökat. Det är uppenbart, att de höga priser, som nu betalas för hästar och kor, endast komma ett litet fåtal jordbrukare till del. Jordbrukarna i allmänhet kunna ju ej lägga ned sin rörelse, sälja sina djur och därigenom tillgodogöra sig de höga priserna. Dessutom torde sannolikt ett kraftigt prisfall inträffa, när freden en gång kommer.

Det kan ej vara rätt att vid uppskattningen av jordbrukarnas förmögenhet tillämpa sådana höga värden, som bero av rent tillfälliga orsaker. Att vid förmögenhetsbeskattningen använda dylika fiktiva värden synes mig varken vara sunt eller stå i god samklang med talet om prisstopp. Bestämmelserna i lagen om inkomst- och förmögenhetsskatt föreskriva visserligen, att jordbrukets inventarier skola upptagas till saluvärdet, men det kan givetvis aldrig ha varit meningen att de skola tillämpas, då exceptionella förhållanden framkallat onormala priser. Den orättvisa, som jordbrukarna i detta fall skulle utsättas för, framstår så mycket större som övriga näringsidkare vid sin deklaration få nedskrivna lager och inventarier till förkrigspriser. Det är ett enkelt rättvisekrav, att jordbrukets inventarier värdesätts efter samma normer, som användas inom andra näringsgrenar.

Vad beträffar de döda inventarier, som nyanskaffas, betinga de priser, som i vissa fall överstiga förkrigspriserna två till tre gånger. Men det arbete, som kan utföras med de nya redskapen, har ej blivit större. Även dylika inventarier borde därför enligt mitt förmenande uppskattas till förkrigspriser vid årets taxering.

Med anledning av det anförda får jag hemställa om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet villig att medverka till att lämna beskattningsmyndigheterna sådana instruktioner, att jordbrukets levande och döda inventarier uppskattas till förkrigspriser vid årets taxering?

Denna anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser hov- och slottsstaterna;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kupongskatt, m. m.; och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning; och

nr 3, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning;

andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § och 27 § 1 mom. D värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967); samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 17, med förslag till förordning om erkända skatteförmedlingskassor, m. m., nämligen:

nr 289 av herrar *Nilsson* i Göteborg och *Ericsson* i Kinna; samt
nr 290 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.12 e. m.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 9 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 3 och den 6 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman Verner Karlsson, Grängesberg, på grund av sjukdom (ischias) är oförmögen deltaga i riksdagens arbete t. o. m. den 20 februari 1943.

Grängesberg den 6 februari 1943.

C. G. Sundell,
provinsialläkare.

Kammaren beviljade herr Karlsson i Grängesberg ledighet från riksdags-
göromålen under 14 dagar från och med den 7 innevarande februari.

§ 3.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 22, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 1 mars 1940 (nr 117) rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.;

nr 25, angående lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget m. m.;

nr 27, angående överlåtelse av vissa områden till Tärna kommun i Västerbottens län;

nr 29, med förslag till lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall;

nr 30, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 maj 1941 (nr 243) om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.;

nr 31, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 10 juni 1932 (nr 180) om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden; och

nr 32, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Propositionen nr 25 remitterades genast till statsutskottet. De övriga propositionerna bordlades.

§ 4.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 23, angående ersättning i visst fall i anledning av olycksfall i arbete; och

till behandling av lagutskott propositionen, nr 26, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § prisregleringslagen den 30 juni 1942 (nr 459).

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionen nr 289 av herrar *Nilsson* i Göteborg och *Ericsson* i Kinna; samt

till bankoutskottet motionen nr 290 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 12, 13, 15—17 och 21, bevillningsutskottets betänkanden nr 1 och 2, första lagutskottets utlåtanden nr 2 och 3, andra lagutskottets utlåtande nr 1 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 2.

§ 7.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser folkhus-hållningsdepartementets verksamhetsområde.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Herr *Mattsson* avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 17, med förslag till förordning om erkända skatteförmedlingskassor, m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.07 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 10 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Vid remiss av
Kungl. Maj:ts
proposition
nr 22.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 22, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 1 mars 1940 (nr 117) rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.

Därvid yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag tänker icke i dag upprepa argumenten mot detta transportförbud. De äro ju redan kända för riksdagen. De äro lika kända som de torftiga argument, som ha anförts för transportförbudet, exempelvis regeringens försök att framkonstruera en möjlighet för regeringen och statsmakterna att å ena sidan garantera att tryckta skrifter skola komma under allmänhetens ögon och å den andra bevisa, att staten har rätt att förhindra, att tryckta skrifter skola komma under allmänhetens ögon. Det är fullständigt klart för alla i denna kammare, att denna lag är grundlagsstridig, att den kan brukas som ett repressaliedemedel för att kväva en svag opposition och att den också brukas i repressaliesyfte, att den är en sannskyldig produkt av byråkratiskt godtycke och att den skandaliserar sina upphovsmän och den regering och riksdag, som ställer sig bakom denna lagstiftning. Denna lag möter i dag bara förakt hos mycket stora delar av vårt folk.

Vi sökte i fjol genom särskild hänvändelse till konstitutionsutskottet att om möjligt bringa ur världen detta farliga prejudikat i händerna på kommande eventuella omstörtningmän, men som bekant uraktlät konstitutionsutskottet att taga upp frågan till sakbehandling. Det innebar ju i verkligheten, att den högsta grundlagsvårdande instansen här i riksdagen ställde sig bakom en lagstiftning, som naturligtvis var och en av dess medlemmar anser vara i högsta grad tivelaktig. Det talas i propositionen om att lagen för närvarande bara kommer till användning mot tre tidningar. I fjol nämnde man i vart fall namnet på dessa tidningar. Jag kan ju nämna, att lagen utnyttjas mot tidningarna Ny Dag, Norrskensflamman och Arbetartidningen, d. v. s. tre kommunistiska tidningar.

Jag kan mycket väl förstå justitieministerns blygsamhet att icke namnge tidningarna. Det var nämligen så, att en mycket stark opinion under föregående år tvingade honom att genomföra transportförbud på en nazistisk tidning, den s. k. Sverige Fritt, men, icke på grund av någon opposition eller opinion inom landet, utan på grund av orsaker, som för mig äro okända, upphävdes detta transportförbud efter några månader, och tidningen fick därefter utkomma i vanlig ordning under den svenska regeringens höga beskydd. Med andra ord när man en gång utnyttjade denna lagstiftning mot en nazistisk tidning, så skyndade man sig snart att gottgöra detta avsteg från den linje, som man tidigare har följt i fråga om tryckfrihetspolitiken.

Vid remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 22. (Forts.)

Man brukar denna lag mot dessa tre kommunistiska tidningar på grund därav, att dessa tidningar icke godkände den politik, som vårt land förde under vinterkriget, den intervention, som genom vapenförsändelser och på andra sätt ägde rum och som utrikesministern själv har karakteriserat som en politik av icke-krigförande. För de herrar utrikespolitiska experter, av vilka en högerledare för en tid sedan i kammaren knöt näven åt öster medan han hoppades, att den danske kungen skulle bli frisk vilket väl symboliserar den svenska utrikespolitiken gentemot våra två stormaktsgrannar, är naturligtvis denna lagstiftning alldeles som bestämd.

Vi ha, som jag sagt, herr talman, gjort vad vi ha kunnat för att bringa riksdagen och regeringen på bättre tankar, och vi ha misslyckats, och även om vi icke skola upphöra att arbeta härför, så måste jag i dag uttrycka mina bestämda tvivel på att denna lag faller förrän den siste tysken faller. Denna transportförbudslag är en del av Sveriges insats i antikominternpolitiken. Den bringar mera ära för dem, som nu drabbas, än för dem som ännu vilja använda denna lagstiftning i kampen mot en oppositionell riktning.

Med dessa få kommentarer vill jag uttrycka den förhoppningen, att första lagutskottet vid sin behandling av denna lagstiftning icke skall känna sig alltför bundet av sitt tidigare ståndpunktstagande utan trots allt underkasta frågan en allvarlig granskning, huruvida det icke är på tiden att denna skändlighet bringas ur världen.

Herr Kilbom: Herr talman! Vid höstriksdagen tillät jag mig att till vederbörande i regeringen ställa frågan, huruvida det icke kunde tänkas, att riksdagen finge en ordentlig översyn över hur denna och andra lagar med samma syftning har tillämpats. Jag gjorde det, därför att det så många gånger från olika håll har hävdats, att tillämpningen varit ensidig, vilket måste anses vara skadligt ur många synpunkter, ävensom med hänsyn till att jag trodde, att det skulle vara tacknämligt för regeringen att inför riksdagen redovisa, hur pass mycket sanning det är i de ibland ovederhäftiga synpunkter, som anföras rörande dessa förhållanden. Jag tillade, att jag naturligtvis icke önskade, att en dylik redogörelse skulle lämnas, om detta skulle föranleda en onödig tidsutdräkt av höstsammanträdet. Jag vet icke, om denna min framställning har observerats, och om så är fallet, vilka skäl som ha förelegat för att man *icke* lämnade den begärda redogörelsen. Jag tillåter mig emellertid, herr talman, att i detta sammanhang rikta den framställningen till *lagutskottet* huruvida icke utskottet i samband med denna frågas behandling ville lämna den begärda redogörelsen.

Det kan icke gagna någon part och allra minst regeringen för den händelse breda folklager få den uppfattningen, att hithörande lagstiftning handhafsats ensidigt. I varje fall har riksdagen ingen anledning att tolerera dylik ensidighet. Redan tidigare har för övrigt från olika ledamöter av kammaren, från olika landsändar och vid olika tillfällen uttryckts den bestämda önskan, att lagstiftningen icke skall handhavas ensidigt. Någon tvekan hos vederbörande inom regeringen om riksdagens önskan i detta fall kan följaktligen icke förefinnas. Jag tror för övrigt att regeringen ledes av vilja till objektivitet i fråga om lagstiftningens handhavande, men måste då ställa frågan, huruvida de som tillämpa lagstiftningen ute i det dagliga livet behärskas av objektivitet. Det vore kanske nyttigt om man i domarsäten och annorstädes bland underlydande lärde sig att icke tolka lag efter privatpolitiska åskådningar utan verkligt objektivt.

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande proposition till behandling av lagutskott.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

Vidare föredrogs och remitterades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts på bordet liggande proposition, nr 27, angående överlåtelse av vissa områden till Tärna kommun i Västerbottens län.

Vid nu skedd föredragning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 29, med förslag till lag om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m. hänvisades propositionen, i vad angick anslagsfrågan, till jordbruksutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Härefter föredrogs var för sig övriga Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 30, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 maj 1941 (nr 243) om rätt för arrendator att bortföra stråfoder m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 31, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 10 juni 1932 (nr 180) om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 32, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den på bordet liggande motionen nr 291 av herr *Mattsson*.

§ 3.

Herr statsrådet *Andersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 24, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad;

nr 28, angående gäldandet av vissa haverikostnader; och

nr 33, angående försäljning av viss statens järnvägar tillhörig vattenrätt m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser hov- och slottsstaterna; och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande ärende skulle föredragas punktvis samt att vid de olika punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Utgifter å tilläggsstat för budgetåret 1942/1943, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2 angående reparationer.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Jag träffade för någon tid sedan en småbrukare med sin häst, och vi kommo att tala om hästen, som var gammal och dålig. Jag frågade honom vad han skulle göra, när den hästen stupade. »Jo», sade han, »då skall jag sluta.» Han är nog icke den ende småbrukaren som för närvarande håller på att komma i den ställningen, att om hästen stupar, så får han sluta. Det finns nämligen icke längre någon rimlig proportion mellan priset på hästar och priset på andra jordbruksprodukter, och det är alldeles tydligt, att till detta höga pris på hästar medverkar staten i rätt hög grad. Vi få nu veta i detta utskottsutlåtande och i propositionen, att det är prisstegringen på de kallblodiga hästarna, som motiverar en prishöjning på reparationerna. Å andra sidan är det ju klart, att till prisstegringen på de kallblodiga hästarna har den av staten medgivna hästexporten i hög grad medverkat. Detta har skett i en tid, då man försöker att få en smula harmoni i prissystemet. Medan man på nästan alla områden driver en mycket hård prisstoppspolitik, så medverkar man på detta område till att priset på hästar stiger på detta onormala sätt. Armeförvaltningen har föreslagit en prisstegring av 600 kronor för reparation, alltså på en gång en prisstegring med 40 %, samtidigt som priset på de flesta jordbruksprodukter låses fast eller pressas tillbaka, och ett par motionärer ha ju också tyckt, att detta vore den riktiga siffran. Försvarsministern har nöjt sig med att föreslå en beräknad prishöjning av 400 kronor, d. v. s. ungefär 27 %, men även detta är givetvis mycket. Framför allt måste man säga, att det passar förfärligt illa in i den ekonomiska politik som nu föres.

Jag tror icke, att det lönar sig att här ställa något yrkande. Jag har i alla fall velat säga dessa ord. Jag tycker, att det är beklagligt, att man icke i detta fall kan gå fram litet mera konsekvent och i harmoni med de linjer, som man i övrigt söker följa, när det gäller priser i allmänhet och på jordbruksprodukter i synnerhet.

Herr von Seth: Herr talman! Med anledning av vad den föregående talarren yttrade vill jag påpeka, att det är alldeles självklart, att när det gäller prissättningen av jordbrukets produkter och djur man får utgå ifrån att producenterna slå sig på den produktion, som ger bästa ekonomiska vinst. Nu är det så, att priset på kallblodiga hästar har avsevärt överstigit det pris staten betalat vid inköp av reparationer. Kanske någon tycker, att den varmblodiga hästaveln spelat ut sin roll. Emellertid har det ju visat sig under nu pågående världskrig, att hästen icke har spelat ut sin roll, och även i nuvarande arméorganisationen har kavalleriet, fastän dess roll är avsevärt minskad, stort be-

Anslag till reparationer.

Anslag till remontering. (Forts.)

hov av lätttröliga hästar. Infanteriregementena äro utrustade med ett icke föraktligt antal hästar. Staten köper ju in de flesta varmblodiga hästarna. Tendensen under de senare åren har varit, att när de gamla uppfödarna gått bort, komma inga nya. Jag vill särskilt understryka för kammaren, att uppfödarna av varmblodiga hästar bestå till 85 % av mindre brukare och arrendatorer, och när dessa nu äro hänvisade till staten såsom praktiskt taget den ende köparen, ha åtminstone vi motionärer ansett, att priset för de varmblodiga hästarna har varit för lågt. Arméförvaltningen har också varit av samma åsikt, och statsutskottet har i sitt utlåtande här mycket varsamt avstyrkt motionen. Det har sålunda på sidan 6 i utlåtandet nr 16 sagt, att den omständigheten, att detta medelpris nu vid anslagsberäkningen godtages — priset är cirka 1,900 kronor — icke innebär ett ställningstagande till frågan vilket pris som vid inköp av remonter bör slutligt erläggas, utan att sistnämnda fråga bör bedömas med ledning av det utredningsmaterial, som föreligger vid den tidpunkt — våren 1943 — då inköpen skola ske. — Här har ju utskottet således sagt ifrån att det mycket väl kan hända, att man får betala högre pris våren 1943.

Såsom motionär är jag endast tacksam, att utskottet betonat denna sak, men samtidigt vill jag understryka, att för uppfödarna hade det varit mycket angeläget, jag skulle nästan vilja säga nödvändigt, att de redan nu fått klart för sig, att statsmakterna icke endast vilja höja priset till 1,900 kronor utan också hålla sig i nivå med vad hästpriserna nu äro. Vi kunna för arméns skull icke avvara den varmblodiga hästaveln, och därför hade uppfödarna varit förtjänta av den uppmuntran, att utskottet, även om det icke velat bifalla motionen, ändå bundit sig vid något högre pris än försvarsministern gått in för.

Herr Thorell: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Svenssons i Ljungskile uttalande. Han förenklade problemet ganska våldsamt. Som orsaker till de höga hästpriserna pekade han, såvitt jag hörde, endast på exporten och remontinköpen. Ingendera av dessa torde ha haft någon större inverkan på hästpriserna. Det är helt andra orsaker. Dels är det så, att traktorerna i stor utsträckning icke ha kunnat komma till den användning som förut, som bekant beroende på att vi lidit brist på brännolja. Vi ha ju icke längre någon sådan, och alla traktorer ha icke varit sådana, att de kunna ändras om till gengasdrift, utan en hel del av dem stå kvar oanvändbara i sina lider eller annorstädes. Det är den ena sidan av saken. Den andra är, att staten som bekant vid olika tillfällen under kriget har köpt in ett mycket stort antal hästar, och dessa hästar gå visserligen till en stor del ute hos fodervärdar och användas i sin gamla sysselsättning, men delvis plockas de in till truppförbanden i mycket stort antal, och för närvarande torde ett ganska stort antal sådana ligga inne vid olika truppförband. Det är orsaken till att vi ha så pass höga hästpriser som vi ha.

Jag skall icke uppehålla mig vid detta längre, utan jag skall instämma med herr von Seth, att priset borde vara högre än vad som nu föreslagits av departementschefen och jämväl av utskottet, om den varmblodiga hästaveln skall få det stöd, som behövs för att få fram tillräckligt goda remonter. Det är ju klart, att när uppfödarna få ett par tusen kronor för en kallblodig häst, och den kallblodiga aveln är mycket, mycket lättare än den varmblodiga, men de icke få mer för en remont — en remont blir ju om icke värdelös så dock av mindre värde genom att den icke kommer att få så att säga tjäna sitt avsedda ändamål, nämligen att bli inköpt av staten som remont — uppfödarna mer och mer komma att övergå till den kallblodiga aveln. För att vi skola kunna få tillräckligt med remonter i fortsättningen måste priset sättas i relation till priset på kallblodiga hästar, vi må sedan söka orsaken till att priset är så

Anslag till remontering. (Forts.)

högt där eller där; vi ha endast att beklaga faktum. I höstas och på förvintern var priset på hästar något lägre än i somras, men alla känna till, att så snart våren kommer, kommer också priset på den kallblodiga hästen att stiga avsevärt och det just vid den tidpunkten, då remonterna skola köpas.

Jag har, herr talman, endast velat stryka under vad herr von Seth här anförde, och jag liksom han anser, att det är ganska riskabelt att i fortsättningen hålla lägre priser för remonterna än för de kallblodiga hästarna.

Herr Orgård: Herr talman! Jag skall icke gå in på frågan om orsakerna till de höga hästpriserna. Jag finner det emellertid nödvändigt att med några ord stryka under vad herr Svensson i Ljungskile nyss framhöll, och jag gör detta särskilt med tanke på frågans betydelse för Norrlands vidkommande.

En hel del fall, som jag har sett, ha ställt frågan i blyxtbelysning. Jag tänker då särskilt på en småbrukare, som för dyra pengar köpte en häst för vinterkörningen men som så när hade förlorat hästen i en sjukdom, som heter korsförflamning. Skillnaden mellan det högsta försäkringsbelopp, som han skulle ha kunnat få ut för den hästen, och vad han betalat för den uppgick till inemot 1,000 kronor. Var och en förstår ju vad detta betyder för småbrukarna i Norrland med deras beroende av inkomsterna av timmerkörningen, och vi kunna också tänka oss vad det hela betyder för vår bränsleförsörjning. Bristen på hästar är stor. Uppfödningen nu håller på grund av bristen på foder icke jämna steg med uppfödningen förr.

Jag ber att starkt få understryka, att frågan är värd allt beaktande. De nuvarande priserna äro alldeles särskilt höga och kännbara för Norrlands vidkommande, och, som den siste ärade talaren framhöll, frågan kommer att få sin särskilda betydelse, när man på jordbrukarhåll måste köpa nya hästar.

Med vad jag här anför har jag som sagt endast velat stryka under de synpunkter på frågan, som herr Svensson i Ljungskile anför och som kunna ha avseende på förhållandena uppe i Norrland.

Herr Paulsen: Herr talman! Jag kunde icke undgå att bli förvånad, när herr von Seth talade om, att 85 procent av remontuppfödarna äro innehavare av mindre jordbruk. Hans uttalande på den punkten måtte bero på en felsägning. Dessa jordbrukare ha nämligen överhuvud taget icke möjlighet att föda upp remonter. Herr von Seth måste ha menat godsägare och storbönder. Avsåg han dem och uttryckte sig fel, är saken förklarlig.

För min del vill jag säga, att det här är fråga om en hjälp till de större jordbrukarna. Vi veta alla, att den hjälp, som ges jordbrukarna, gynnar godsägare och storbönder på ett helt annat och bättre sätt än småbrukare. En sådan här höjning av priset på remonterna är just ett sätt att hjälpa de stora. Det vore riktigare, om man kunde hitta på ett sätt som hjälpte de mindre jordbrukarna, ty storgodsägarna behöva icke mer hjälp än de redan få.

Jag har icke kunnat underlåta att med dessa ord protestera mot detta sätt att återigen hjälpa de stora jordbruken.

Herr von Seth erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Herr Paulsen har fått saken om bakfoten. Jag går för min del gärna med på att det på Skånes feta mylla finns många stora jordbruk, som bedriva remontuppfödning, men inom landet överhuvud taget är det de mindre jordbrukarna som ägna sig åt den varmblodiga hästaveln. Jag har sedan 1925 varit ledamot av Jönköpings läns hushållningssällskaps hästpremieringsnämnd, och jag kan försäkra herr Paulsen, att den varmblodiga hästaveln, som äger rum där nere,

Anslag till remontering. (Forts.)

icke är att förakta. Där är det uteslutande småbrukare och mindre jordbrukare som ägna sig åt denna uppfödning.

Herr **Paulsen**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag vill säga herr von Seth, att vi två tydligen se saken på två olika sätt. Med småbrukare menar jag verkliga småbrukare, under det att herr von Seth ser på frågan som den godsägare han är och med småbrukare menar 50-tunnlandsbönder. Från den utgångspunkten kan naturligtvis hans resonemang vara riktigt. Men hur i all världen kan herr von Seth få det till, att småbrukarna ha möjlighet till remontuppfödning? De ha ju inga stallplatser för ändamålet. På sommaren kan det väl gå an, men hur går det på vintern? Var skola småbrukarna ha fölen, när det icke finns någon stallplats? Det är en fullständigt felaktig uppfattning, som herr von Seth här för till torgs.

Herr **von Seth** erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Till herr Paulsen vill jag bara säga, att en småländsk småbrukare icke har mer än 10 å 12 tunnland, men han är senig och väger icke mer än 50 å 60 kilogram.

Härefter anförde:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Herr Thorell påstår, att jag förenklade detta problem i mitt förra inlägg. Jag vill meddela, att det icke var min mening att här ingående belysa hela frågan, utan vad jag sade var endast tänkt som ett litet observandum.

Herr Thorell säger, att man måste sätta priset på remonterna i rimlig relation till priset på de kallblodiga hästarna, och det uttalandet är naturligtvis i och för sig riktigt. Vidare påstår herr Thorell, att huvudorsaken till att priset på de kallblodiga hästarna stigit så högt är bristen på dylika hästar, sedan vi måst ställa in våra traktorer och använda hästar i större utsträckning än tidigare. Ja, det är också min uppfattning, att man här har att söka en av huvudorsakerna till det nuvarande läget. Men just därför passar det så fruktansvärt illa att staten år efter år beviljar export av kallblodiga hästar och därmed sätter in en extra prisstegrande faktor utöver de andra. Att jag nämnde de båda frågorna export och remontinköp berodde just på att det är dessa två frågor, som staten sysslar med i första hand och som det i första hand finns anledning att här beröra.

Jag tror att det står fast, att det sätt varpå statsmakterna härvidlag handla passar mycket illa in i den jordbrukspolitik och den allmänna ekonomiska politik, som i övrigt bedrives för närvarande.

Herr **Paulsen**: Herr talman! När herr von Seth börjar tillgripa sådana argument som småbrukarnas vikt förstår jag, att han känner sig fullständigt bet, och därför behöver jag icke säga mera i den här saken.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 3—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17, angående sopbränningsanläggning vid Stockholms örlogsvarv.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Under denna punkt begär Kungl. Maj:t av riksdagen ett anslag på 100,000 kronor avsett för en sopförbränningsanläggning vid Stockholms örlogsvarv. Marinförvaltningen har framhållit, att det blir så mycket sopor där, att transporterna av dem ut till Huvudsta kostar mycket pengar. Det har också gjorts gällande, att man genom ifrågavarande anordning skulle kunna spara cirka 400 ton kol per år.

Den blanka reservation, som jag här anför, avser icke beloppet som sådant utan fastmera hela sättet att ordna denna sak. Som framgår av handlingarna framlade myndigheterna begäran om denna anläggnings uppförande redan den 17 maj förlidet år. Kungl. Maj:t fattade sitt beslut den 30 sistlidna juni om anordnande av denna sopförbränningsanläggning, men först i år kommer frågan inför riksdagen, som nu ställes inför fullbordat faktum utan möjlighet till att kunna pröva angelägenheten av detta anslag.

Jag går naturligtvis ut ifrån att denna sak har varit av viss angelägenhetsgrad. Men om den varit så brådskande, att den inte hade kunnat anstå tills riksdagen i år hade fattat ståndpunkt till anslaget i fråga, så tycker jag det hade varit möjligt att redan under fjolåret, när riksdagen var samlad, framlägga denna sak till behandling. Jag tror det är angeläget, att riksdagen på ett rätt tidigt stadium får vara med och besluta angående saker och ting utan att på detta sätt behöva ställas i efterhand.

Jag har nu intet särskilt yrkande på denna punkt, men jag har velat framföra dessa synpunkter för att det framgent skall bli möjligt för riksdagen att få taga del av handlingarna i ett ärende på en tidpunkt, då den rätteligen bör ha att taga ställning till saken. Det är skäl i att detta observeras, så att det goda förtroende, som bör vara rådande mellan regering och riksdag, inte skall förverkas.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag vill för min del gärna medge, att herr Hansson i Rubbestad formellt sett har alldeles rätt. Denna fråga borde ha förelagts riksdagen, innan arbetet utfördes. Herr Hansson i Rubbestad förmenar emellertid att detta ärende hade kunnat föreläggas förra årets riksdag, och om man ser på enbart yttre omständigheter, är det möjligt att så hade kunnat ske. Nu förhöll det sig emellertid på det sättet, att marinförvaltningen gjorde en ansökan att få utföra detta arbete med anslag på förskottsstat. Den omständigheten medförde, att frågan icke kom upp till överläggning inom regeringen omedelbart. Med hänsyn till den stora brådska, som rådde i slutet av riksdagen, var det åtskilliga saker, som skötes litet framåt, och man hade inte inom departementet observerat att denna sak var av den natur, att den borde ha blivit föremål för riksdagens behandling. Att man inte inom departementet hade observerat detta hänger samman därmed, att vi under dessa krisår haft den praxis, att man för brådskande angelägenheter tagit förskottsstaten i anspråk. Numera har det från regeringens och riksdagens sida gjorts ansträngningar för att kunna dela upp statsutgifterna mellan riksstat och förskottsstat på ett rationellt sätt. Denna nya ordning har icke slagit igenom på det sättet, att myndigheterna och tjänstemännen utan vidare kunna med full klarhet avgöra, när en sak skall bekostas över riksstaten eller över förskottsstaten. Frågan blev icke knäckt förr-

*Anslag till
sopbrännings-
anläggning
vid Stock-
holms örlogs-
varv.*

Anslag till sopbränningsanläggning vid Stockholms örlogsvarv. (Forts.)
 än den blev föredragen i regeringen, där vi efter överläggningar mellan finansministern och mig kommo till den uppfattningen, att denna utgift icke skulle täckas över förskottsstat utan borde vara en riksstatssak. När detta avgörande skedde var det för sent att underställa ärendet 1942 års riksdag, och då stod man inför den frågan: skall saken vila tre kvarts år? Då vi visste, att här kan man göra en besparing som uppgår till åtminstone 4,000 kronor i månaden, och sålunda funno, att saken ur ekonomisk synpunkt var synnerligen angelägen, bestämde vi oss i regeringen för att gå den informella vägen, och vi läto marinförvaltningen bekosta anläggningen ur omhändertagda medel. Nu ha vi anmält saken för riksdagen, som kan ha rätt att klandra oss och rätt att säga nej. Men jag tror att det inte finns alltför stor anledning att klandra och att det framförallt icke finnes någon anledning att säga nej. Detta har herr Hansson i Rubbestad även konstaterat. För min del vill jag emellertid gärna lova, att jag å min sida skall göra vad jag överhuvud taget kan för att sådana frågor i rätt tid komma att underställas riksdagen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, blev utskottets i denna punkt gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 18—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
markförvärv
m. m. för
vissa ammu-
nitionsför-
rådsbygg-
nader.*

Punkten 21, angående markförvärv m. m. för vissa ammunitionsförrådsbyggnader.

Efter föredragning av punkten yttrade:

Herr **Paulsen**: Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till herr statsrådet Sköld. Under denna punkt förekommer ett anslag på 166,400 kronor till markförvärv. Vid 1941 års riksdag anslago vi 540,000 kronor till byggnader å denna mark. Jag skulle vilja fråga, hur det kommer sig, att man anslår pengar till byggnader först och inköp av marken sedan och inte tvärtom.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag skall be att få besvara den fråga som herr Paulsen har ställt. Det händer i dessa tider, att vi i första hand måste ha ammunition tillgänglig, och den måste vi ha under tak. Då kan det bli nödvändigt att man bygger husen innan man har hunnit utreda markfrågorna. Så har det varit i detta fall. Normalt sett borde ju en sådan sak icke förekomma, men nu ha tidsomständigheterna framtvingit sådana åtgärder.

Härmed var överläggningen slutad. Kammaren biföll utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 22 och 23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 1, i anledning av Kungl. *Förslag till* Maj:ts proposition med förslag till förordning om kupongskatt, m. m. *förordning om*
kupongskatt.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag har ingen erinran att göra mot det föreliggande utskottsförslaget, som jag anser vara ur alla synpunkter rimligt i det nuvarande läget. Men när man har tvungits syssla med hithörande ting under behandlingen av frågan om kupongskatt, har det stått klart för mig, att det vid sidan om denna utdelning på aktier även finns räntor på obligationer och räntor på banktillgodohavanden, som tillfalla personer, som få utdelning från svenska företag men som äro bosatta utom riket och således i de allra flesta fall undgå beskattning på avkastningen. Under de förhållanden som dem, varunder vi nu leva, med så skärpta skatter på alla områden för dem som bo inom landet, vore det enligt min uppfattning rimligt, att man försökte att i detta avseende fortsätta på den väg, som man nu har slagit in på med det här föreliggande förslaget till kupongskatt, och att beskattningen kommer att omfatta även obligationsräntor och banktillgodohavanden i svenska banker. Det måste nämligen anses orimligt, att det skall föreligga möjligheter för dem som inte äro bosatta i riket att helt och hållet undgå beskattning på den avkastning, som de kunna få på obligationer.

Min avsikt med att yttra detta är att om möjligt intressera finansdepartementet för att ta upp detta problem till omprövning. Jag erkänner oförbehållsamt, att det inte är så enkelt, och det är detta som har gjort, att utskottet icke har skrivit något i sitt betänkande om denna sak. Men även om svårigheter skulle möta, anser jag det ur alla synpunkter ändå vara erforderligt att det blir klarlagt, om vi kunna fortsätta på den väg, som vi nu ha inlett, eller om det föreligger så stora svårigheter, att vi inte kunna bemästra dem. Jag skulle således vilja ställa en vädjan till finansdepartementet att taga upp till omprövning möjligheten att fortsätta på den väg, som nu är beträdd med det beslut om kupongskatt, som vi om en stund komma att fatta.

För övrigt, herr talman, har jag intet annat yrkande än om bifall till vad bevillningsutskottet har föreslagit.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Med anledning av herr Olssons i Gävle anförande vill jag för kammaren betyga, att man inom bevillningsutskottet över hela linjen lade i dagen livlig sympati för det tillvägagångssätt, som herr Olsson i Gävle antydde, nämligen att denna beskattningsform måtte utsträckas även till att gälla räntor på obligationer, banktillgodohavanden och liknande. Med hänsyn till den begränsade tiden och till att utskottet inte hade

Förslag till förordning om kupongskatt. (Forts.)

till sitt förfogande något egentligt material i ämnet och, icke minst, med hänsyn till frågans utomordentligt komplicerade karaktär — en omständighet som den föregående ärade talaren också underströk — vågade vi oss emellertid inte på att skriva någonting i utlåtandet i denna angelägenhet. Det är emellertid klart, att kunde man gå ett steg vidare i fråga om denna beskattningsform, så skulle man, låt vara på ett begränsat men därför icke betydelselöst område, nå ytterligare en bit på vägen emot det mål, vi väl alla äro intresserade av, nämligen en rationell källbeskattning. Jag vill gärna förena mig i den vädjan, som herr Olsson i Gävle riktade till finansministern, att departementet, därest det är möjligt, toge upp denna angelägenhet till övervägande och i sinom tid komme till riksdagen med det förslag, som eventuellt kan bli följden av ett sådant övervägande.

Herr talman, jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 6 mars 1942 (nr 63) angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

*Granskning
av justitieom-
budsmannens
ämbetsför-
valtning.*

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Efter föredragning av utskottets däri gjorda anmälan yttrade:

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Riksdagens justitieombudsman har att tillse, att tjänstemännen på ett riktigt sätt utföra sina åligganden, att vaka över att de inte missbruka dem tilldelad makt, och skydda övriga medborgare från övergrepp från tjänstemäns sida. I enlighet med dessa sina plikter har nu äntligen justitieombudsmannen börjat syssla med polisövergreppen. I berättelsen för 1942 finns dels en redogörelse för hur en rättvisans tjänare först belagt en anhållen med handbojor för att sedan misshandla honom, och vidare förekommer där en redogörelse för den sorglustiga razzian mot krogen Atlantic i Stockholm. Fortsättning kommer antagligen att följa i berättelsen för innevarande år med redogörelse för fall av rå polismisshandel, som nu äro kända, och dessutom en redogörelse för hur justitieombudsmannen av gällande lag förhindras att skaffa upprättelse åt personer, vilka enbart på grund av anonyma angivelser fått utstå husrannsakan och därtill berövats sin frihet. Om därtill justitieombudsmannen i fortsättningen skulle komma att göra sin plikt, skulle kommande berättelser också komma att innehålla en redogörelse för hur en mängd poliser från Stockholm och Falun den 13 november i fjol slog ned på de internerade antifascistiska flyktingarna i Långmora och förde ett par tiotal av dem till Stockholm och inspärrade dem utan anledning i fängelse under månadtal. Det är ett för ett demokratiskt samhälle förnedrande och farligt förhållande, som i dessa berättelser avslöjas ha inträtt.

De avslöja nämligen, att upprätthållande av lag och ordning nu blivit till en fara för rättssäkerheten, och ändå finns inte allt med i justitieombudsmannens berättelse, som borde ha redovisats där. Det finns inte med, därför att

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

justitieombudsmannen underlåtit att vidtaga åtgärder i fall, där han enligt vår mening borde ha gjort det.

Den 15 augusti 1941 anmälde jag tillsammans med riksdagsman Hagberg från Luleå följande faktiska händelser inom polisens verksamhetsområde till justitieombudsmannen. När innehavaren av en bokhandel, adress Lilla Nygatan 14 i Stockholm, den 4 juni 1941 på morgonen kom för att öppna sin affär, fann han lådorna i affärslokalen uppbrutna och hela lagret i största ordning. Innehavaren av affären trodde givetvis, att han varit utsatt för inbrottstjuvar och anmälde saken till polisen. Där lovade man att sända ner personal för undersökning av fallet, men det stannade vid detta löfte, och det av naturliga skäl. Först senare förstod nämligen innehavaren av denna affär, att det inte varit några vanliga inbrottstjuvar, som varit där — det var polisen som tidigt på morgonen utan att underrätta affärsinnehavaren hade dyrkat sig in i affären och åstadkommit oordningen och det inbrott i lådor och annat, som hade förövats.

Jag går vidare: den 4 juni 1941 anhölls en tidningsredaktör i Malmö och kvarhölls av polisen under fyra dagar. Under denna tid blev han av polisen förd ut ur landet till det av tyskarna ockuperade Danmark, till Köpenhamns hamn, varefter han återfördes och släpptes utan någon förklaring eller ursäkt.

Den 4 juni 1941 trängde polisen in i mitt arbetsrum i min frånvaro och lade beslag på en del av mitt arbetsmaterial. Trots mina protester vägrade polisen att omedelbart återställa detsamma. Varför skedde det? Det måste polisen redogöra för. Det finns ingen orsak till ett sådant handlings sätt. Man vägrade mig också att få en förteckning över vad man bortfört från mitt arbetsrum. Att jag i egenskap av riksdagsman skulle åtnjuta ett alldeles speciellt grundlagsenligt föreskrivet skydd, det struntar polisen i, därför att polisen har den uppfattningen, att över grundlagen står den fullmakt, som riksdagen beviljat polisen att handla på sätt som den själv gifter. Ingen av dem — jag skulle kunna fortsätta denna exempelsamling i oändlighet, men det sagda får vara nog — som på nämnda sätt skymfats och förfördelats, kunde sedermera åtalas för något brottsligt och det av den enkla anledningen, att de inte planerat något brottsligt eller begått någon brottslig handling.

I vår anmälan till justitieombudsmannen påvisades vidare med konkreta exempel hur polisen utnyttjar sin fullmakt att censurera brev till meningslöst brevspionage mot oförvitliga människor, och detta brevspionage fortsätter i sådan omfattning, att man nu har fastställt särskilda blanketter, som detta nya ämbetsverk inom postverket använder. Jag har i min ägo en sådan blankett, som en slarvig polisspion glömt kvar i ett bearbetat brev. Man har i det fallet ur en rapport från en arbetarorganisation antecknat antalet försälda tidningar, insamlade penningbelopp o. s. v., allt utgörande de mest legala saker. Om det nu förhölle sig så, att polisen vore ute efter brottslingar och justitieombudsmannen därmed ansåge sig kunna godkänna handlings sättet, skulle man ha förstätt det hela. Men så kan det inte förhålla sig, ty sådana brev, som det exempelvis här är fråga om, skulle man då utan vidare ha släppt i väg. Vad som verkligen ligger bakom det som inträffat är att polisen har andra syften. Den har etablerat sig som ett svenskt Gestapo mitt i det för sin demokrati berisade svenska samhället.

Vad gäller vår anmälan till J. O. fick jag den 11 juli i fjol, alltså nära ett år efter det anmälan ingavs, mottaga följande underrättelse från justitieombudsmannen: »Härmed får jag meddela, att riksdagens justitieombudsman funnit det den 15 augusti 1941 genom klagomål av Eder och riksdagsman Hagberg mot polismyndigheterna i landet härstädes anhängigejort ärende icke föranleda någon vidare åtgärd.» Därmed har riksdagens justitieombudsman sank-

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
 tionerat det påtalade polisövergreppet. Polisen kan lugnt fortsätta med sin verksamhet på den inslagna vägen, och den har, som nu alla veta, även gjort det. Polisen har nu börjat tillämpa samma metoder även mot andra än kommunister, med följd att riksdagens justitieombudsman nu sökt få rättelse till stånd. När polisen alltså till följd av en anonym angivelse, för övrigt förmedlad till polisen av vårt lands utrikesminister, vidtar husundersökningar och obefogade anhållanden av tre oskyldiga och oförvilliga medborgare, då ingriper justitieombudsmannen, och det är i och för sig bra. Men när 3,000 poliser på sin tid företogo husundersökning hos omkring 1,000 lika oskyldiga arbetare och deras familjer, då tiger justitieombudsmannen. När polisen gör en löjlig razzia mot en krog, då ingriper justitieombudsmannen och tillrättavisar de skyldiga, och det är också bra, men när justitieombudsmannen erhåller konkreta uppgifter från riksdagsmän om hur polisen handlat i det av mig och riksdagsman Hagberg påtalade fallet, då dekreterar justitieombudsmannen, att klagomålen icke kunna föranleda till någon åtgärd, varefter justitieombudsmannen försiktigtvis underlåter att intaga så väl klagoskriften som sin behandling av densamma och sitt beslut i den berättelse han har avgivit till riksdagen.

Beträffande den påtalade razzian mot krogen Atlantic kan jag ändå inte underlåta att ur justitieombudsmannens berättelse citera något ur hans redogörelse för den rapport från fyra kriminalpoliser, som å dragande kall och tjänstens vägnar besökt krogen. De skildra de gräsligheter, som förekommo där och som föranledde razzian, i bl. a. följande ordalag: »Någon damernas dans hade icke förekommit. Herrarna hade bjudit upp damerna till dans från de platser, där de sutto. En del dansanta herrar hade bytt damer upprepade gånger, under det att andra från första stund dansat med samma damer.» — »Att en stor del av kvinnorna voro sådana, som läto bruka sig till skörlevnad, var fullt tydligt. Polismännen hade dansat med några av dem och även mottagit inviter. Övervägande antalet kvinnor hade anlänt till restauranten utan herrsällskap. Beträffande danspublikens uppträdande syntes detta utan överdrift kunna betecknas såsom alltför fritt, ja i vissa fall utmanande och oanständigt. På grund av den starka trängsel, som var rådande på dansgolvet, hade någon egentlig dans icke kunnat utföras. Trängseln hade en del dansande tyckts utnyttja till ett tämligen ostört omkramande av varandra, kyssande på munnen o. dyl. Vid en del bord hade även förekommit kurtis, som måste betecknas såsom oanständig. Man hade skålat fritt mellan borden och en del damer och herrar hade flyttat över till varandras bord.» Ja, jag måste ju säga, att skulle någon förläggare komma på den idén att ge ut polisrapporter i tryck, så skulle tydligen tidningen Grönköpings Veckoblad kunna läggas ner; den skulle då få en förfärlig konkurrens.

Den polisverksamhet som här utvecklats är emellertid inte bara av detta mera komiska än allvarliga slag. Den har ju också en mycket allvarlig sida. Jag har därför med det jag anförde velat fästa riksdagens uppmärksamhet vid tre ting, nämligen 1) riksdagen har i och med sitt godkännande av polisfullmakterna ställt de enskilda medborgarnas rättssäkerhet på spel; 2) en perfekt arbetande justitieombudsmannainstitution är nu mera av behovet påkallad än någonsin tidigare; 3) det är av vikt, att riksdagen inser, att dess egen ombudsman i sin verksamhet själv handlar enligt de regler, som han är tillsatt för att övervaka att andra följa. Det heter nämligen i justitieombudsmannens instruktion, att han skall »anmärka och beivra sådana av domare, ämbets- och tjänstemän begångna fel, som synas honom antingen härröra från egennyttan, vrångvisa, våld eller grov försumlighet eller bereda en allmän osäkerhet för medborgares rättigheter».

Granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag vill naturligtvis inte inlåta mig i någon debatt med herr Persson i Stockholm om vad han förmenade vara polisövergrepp. Jag skall endast nöja mig med att meddela kammaren, att vi i första lagutskottet vid granskning av justitieombudsmannens ämbetsberättelse, både den tryckta berättelsen, hans diariéer och allting annat funnit, att justitieombudsmannen på ett sällsynt ståtligt sätt har fullgjort sitt uppdrag. Det är alldeles felaktigt, herr Persson, att säga, att justitieombudsmannen inte är perfekt och att han — det framgår nästan av herr Perssons yttrande — inte skulle handla opartiskt. Jag inlägger en allvarlig protest mot herr Perssons sätt att bedöma justitieombudsmannens verksamhet. Han är förtjänt av det förtroende han har fått, och det är klandervärt av herr Persson, som inte känner alla detaljer, att komma med en dylik anklagelse.

I detta anförande instämde herr **Gustafsson** i Lekåsa.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Hedlund, att jag har ingen anledning att ingå i diskussion, när herr Hedlund inte själv anser sig kapabel att gå in på de konkreta fall, som jag i mitt anförande har berört och i vilka herr Hedlund enligt egen uppgift haft tillgång till handlingarna. Herr Hedlund vägrar ändå att ingå på diskussion i sak, och innan han gör det har jag ingen anledning att diskutera saken med honom.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag vill endast omtala, att det meddelande herr Persson fick från justitieombudsmannen, att en av honom och herr Hagberg i Luleå ingiven anmälan icke föranlett någon åtgärd, har givit första lagutskottet anledning att mycket noggrant studera akten. Vi ha studerat handlingarna och funnit att justitieombudsmannen icke kunnat avge något annat meddelande än det herr Persson fick emottaga. Nog kunde vi, om vi hade papperen liggande här på pulpeten, diskutera fallet, men nu är det meningslöst. Herr Persson påstår, att justitieombudsmannen handlat inkorrekt, och vi som läst handlingarna äro fullt övertygade om, att han har handlat fullt korrekt.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Första lagutskottet har varit tvunget att konstatera, att, såsom herr Persson framhållit, polismyndigheterna ha gjort husundersökning, i vissa fall i samband med anhållanden, hos ungefär ettusen arbetare, och att man icke vid denna razzia funnit något som kunnat föranleda ytterligare åtgärder i form av häktningar eller åtal. Följaktligen är det faktum att första lagutskottet solidariserat sig med justitieombudsmannens uraktlåtenhet att ingripa härvidlag ingenting annat än ett konstaterande av att sådana åtgärder äro tillåtliga ifrån polismyndigheternas sida.

Efter härmed slutad överläggning lades utlåtandet till handlingarna.

§ 11.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

*Granskning
av militieom-
budsmannen
ämbetsför-
valtning*

Efter föredragning av utskottets däri gjorda anmälan anförde:

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag har deltagit i utskottets granskning av militieombudsmannens berättelse och övriga handlingar och har i likhet med utskottet ingen anmärkning att göra mot M. O. och hans sätt att

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
sköta sitt ämbete. Däremot förekommer det i M. O:s ämbetsberättelse och har också förekommit i handlingar på annat håll saker och ting, som man ändå måste påtala.

Det är ganska anmärkningsvärt att M. O. i så många fall som skett varit tvingad att ingripa mot officerare, dels på stat och dels också reservofficerare och landstormsofficerare, för missfirmelse av underlydande och för spritmissbruk. Det är icke mindre än 7 fall redovisade i M. O:s berättelse, där det har varit fråga om missfirmelse och olämpliga yttranden, och i 5 fall har spritmissbruk givit anledning till ingripande från M. O:s sida. Det kan misstänkas, och det kanske med rätta, att samtliga missfirmelsefall också ha en del med spriten att skaffa. Ty man måste, när man studerar dessa handlingar, fråga sig om verkligen nyktra officerare bära sig åt på det sätt som skett gentemot sina underlydande värnpliktiga eller stamanställda. Det måste även, tycker jag, reageras en smula ifrån allmänhetens sida mot dessa officerare, som bära sig åt på det sättet. Det gagnar inte försvarsandan inom landet i någon hög grad, snarare tvärtom. Överbefälhavaren har ju också sänt ut ett meddelande, en order kanske man kan kalla det, till samtliga militära chefer att iakttaga ett värdigt uppträdande både i och utom tjänsten och undvika spritmissbruk, även om det icke är direkt utsagt, att de helt och hållet skola avstå från spriten.

I berättelsen har M. O. även erinrat om ett annat förhållande, nämligen att meniga, som gjort anmälan mot vederbörande befäl, ha sagt, att de icke ha vågat fullfölja ärendet av rädsla för repressalier. Det är således anledning att misstänka, att en hel del missförhållanden förekomma inom det militära, som icke anmälas till vare sig M. O. eller någon annan instans av rädsla för repressalier från befällets sida. Det har också i ett fall sagts, att ett vittne hade vittnat på ett sätt, medan han var kvar i miliärtjänsten, och på ett annat sätt när han var civil. Anledningen till att han gjort på det sättet var, att även han var rädd för repressalier, så länge han var kvar i tjänsten. Denna rädsla för repressalier är något som måste på ett eller annat sätt bortarbetas. Det kan icke heller få vara på det sättet att en officer övar repressalier mot en menig man, som gjort anmälan av ett eller annat slag. Ett sådant förfarande från en officers sida borde ju rendera honom en mycket allvarlig näpst.

När man studerar dessa handlingar är det också en annan sak som man förvånar sig över, och det är de straff som utmätas för de olika förseelserna. Man vet ju att en menig blir straffad mycket hårt, och vi ha ju sett i tidningarna, att en sådan kunnat få upp till ett par månaders fängelse t. ex. för att han varit berusad under tjänstgöring. Såvitt jag har kunnat läsa mig till förekomma inte några sådana domar när det gäller officerare. Däremot förekommer det ganska ofta, att en officer, som har gjort sig skyldig till spritmissbruk, missfirmelse mot underlydande eller sådana saker, blir ådömd 2 till 5 dagars arrest utan bevakning. Står verkligen ett sådant straff i någon rimlig relation till förseelsen? Det kan man ha anledning att fråga sig. Jag vet, att det när det gäller officerare på stat har sagts, att för dem är ett sådant straff en ganska allvarlig sak, emedan de då även bli förbigångna vid befordran. Det skulle således vara ett hinder och en svårighet för dem att bli beforderade till högre grad och få bättre avlöningsförmåner. Kanske det är riktigt, att det är på det sättet. Jag vill icke bestrida det, och jag betvivlar det icke heller. Men det kan ju icke hålla streck, när det gäller reservofficerare eller landstormsofficerare, som egentligen icke ha någon annan glädje av en befordran än den finare titel, som de därvid komma att få. Det skadar dem sannerligen icke, om de ha en lägre militär titel, när de tjänstgöra i det civila livet. Det borde väl vara en annan ordning. Man borde ge krigsdomstolarna möjlighet att utdöma straff enligt andra grunder än som här sker.

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

För några dagar sedan redovisades ett fall i en tidning. Det har ännu icke kunnat komma under militieombudsmannens behandling eller till hans hörande, och följaktligen kan det icke sättas i samband med den nu föreliggande berättelsen. Här meddelar Aftontidningen för den 26 januari följande. Jag skall blott därur citera några korta satser, då det kan tjäna såsom bevis för hur olämpligt en del officerare uppträda, och hur det skadar den försvarsvilja, som nu ändå verkligen finns hos det svenska folket. I denna artikel heter det: »En värnpliktig, som av krigshovrätten och krigsrätten vid kungl. Bohusläns regemente ådömts två månaders fängelse för att han övergivit sin post och underlåtit att fullgöra förmans i tjänsten givna befallningar, uttalade i sina besvär till högsta domstolen, att han vid det i målet berörda tillfället helt enkelt icke förmått handla annorlunda på grund av trötthet.» Sedan redogöres för hur denne man tillsammans med en del andra varit ute på en marsch men på grund av skavsår icke orkat följa med truppen utan fått återvända hem, där han skulle gå på post och stå i giv akt, vilket han emellertid icke orkat med. Man kommenderade honom då jämte andra eftersläpारे i marschen till en extra straffmarsch på en mil, därför att de blivit överansträngda och trötta. Sedan blir en sådan man dömd till två månaders fängelse. Det är väl att hoppas, att högsta domstolen i detta fall kommer att rätta till vad som kan anses ha varit vrångt. Detta är vad man kunnat läsa ut av tidningsmeddelandet. Det kan också sägas — och det med rätta — att detta säkerligen icke är hela sanningen. Det är riktigt, men tendensen torde finnas där, och den är — menar jag — i detta fall ganska allvarlig för det svenska militärväsendet.

Jag har, herr talman, givetvis intet yrkande i någon riktning. Jag har blott velat påtala detta och vet, att krafter äro i rörelse — jag tror, att militieombudsmannen själv försöker — för att få en sådan lagändring till stånd på detta område, att större rättvisa skall kunna skipas.

Jag borde kanske också ha tillagt, att man bör ha rätt att av officerarna kräva litet större hänsynsfullhet gentemot de underlydande, och att man bör ha rätt att kräva, att de åtminstone kunna uppträda på ett ordentligt sätt i samvaron med de värnpliktiga. Jag förstår ju, att det kan finnas anledning för vissa reserv- eller landstormsofficerare att genom dryghet och överlägsenhet gent emot underlydande överskylla sina bristande militära kunskaper, men då borde det vara angeläget för andra och kunniga officerare att taga hand om dem och lära dem det arbete, som de äro satta att sköta, innan de tillåtas ha hand om en trupp eller ett helt kompani, för att icke på något sätt fördärva, som sagt, försvarsandan hos detta folk.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Jag har för min del ingenting att erinra mot det slut, som utskottet har kommit till, då det säger, att det icke finns någon erinran att göra mot militieombudsmannens ämbetsförvaltning. Jag är tvärtom villig att erkänna, att han har skött sitt fögderi med både skicklighet och omsorg. Om jag det oaktat vill göra ett par kommentarer till detta utlåtande beror det på vissa förhållanden inom det militära, inför vilka man har litet svårt att iakttaga fullständig tystnad. En sådan tystnad skulle för övrigt möjligen kunna misstolkas på det sättet, att man gör gällande, att det icke finns någon egentlig reaktion mot vissa oegentligheter, som ha förekommit. Å andra sidan är man alltid tveksam i fråga om sådana erinringar, därför att det i regel rör sig om enskildheter, som i den allmänna diskussionen lätt bli generaliserade. Sådana erinringar kunna därför många gånger bli missvisande och kanske rent av föfela sitt syfte.

Under de senare åren ha i militieombudsmannens berättelse, som ju svällt ut oerhört, påpekats vissa missförhållanden, för övrigt ej helt enstaka sådana,

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.) vilka framför allt ha gällt olämplig befälsutövning. Ofta har en sådan befälsutövning avslöjat en hög grad av klumpighet, och vederbörande har visat sig vara i total avsaknad av psykologisk blick. Vid åtskilliga tillfällen har befälsutövningen till och med visat klandervärt översitteri och övermod. Vi ha tidigare som regel då godtagit som förklaring eller lät mig säga åtminstone delförklaring det oerhört ökade antalet inkallelser under de senare åren och den därav följande bristen på befäl, vilken i sin tur har medfört, att man blivit nödsakad utnyttja även mindre lämplig personal för befälsposterna. Jag erkänner villigt, att denna förklaring är i viss utsträckning relevant ännu i dag, men man kan dock icke dölja för sig, att den förbättring, som man hade hoppats på och som möjligen också i *någon mån* förefinnes, har gått alldeles för sakta. Den har ingalunda gått med snälltgångsfart — man är snarare böjd att tala om snigelfart. Härmed har jag ingalunda velat uttala något klander mot den överväldigande delen av befälet, som jag vet skickligt har anpassat sig efter en demokratisk tids syn och som har skapat ett förhållande mellan befäl och manskap, som till sina grundbetingelser har både förtroende och samhörighet.

Jag har gjort en annan iakttagelse, som den föregående ärade talaren också var inne på och som jag icke vill undanhålla kammaren, och det är det missbruk av spritförtäring, som förekommer i alltför stor utsträckning enligt vad som framgår av den nu föreliggande berättelsen. Jag hänvisar exempelvis till punkterna 17, 18 och 19 i redogörelsen för anhängiggjorda åtal. Särskilt synes sådant missbruk ha förekommit på vissa håll vid flottan. Ett par ärenden, som röra befälet på ett par hjälpkryssare, synas vara särskilt anmärkningsvärda. Det framgår av berättelsen, att den ena av dessa hjälpkryssare varit ett stabsfartyg, som befunnit sig i första beredskap, och att det gällt en kritisk situation vid utbrottet av kriget mellan Tyskland och Ryssland. De förhållanden, som här ha avslöjats, ge vid handen, att det brustit alltför mycket i ansvar på ledande poster å fartyget ifråga. Vad som gör intrycket ännu pinsammare är, att man även på visst högre håll synes sakna blick för nödvändigheten av en kraftig reaktion mot dessa missförhållanden. Militieombudsmannen har ingripit med kraft och med energi reagerat mot missförhållandet, men det är icke roligt att se, att han nödgades gå ända till Kungl. Maj:t för att hävda sin mening i fall, som för lekmannen te sig ganska solklara.

Det är ännu en sak, som jag vill framlägga för kammaren och som jag måhända vid annat tillfälle, motionsledes eller på annat sätt, kan få återkomma till. Jag har under en lång följd av år haft mina funderingar huruvida strafflagen för krigsmakten står i överensstämmelse med vår tids syn och med vår tids rättsmedvetande. Jag kan icke hjälpa, att jag alltmera kommit till den uppfattningen, att krigslagstiftningen har kommit väsentligt på efterkälken och att den behöver en grundlig översyn. Detta gäller icke minst den del av lagstiftningen, som rör disciplinstraffen. Det förekommer olika arter av arrest. Det finns bland annat arrest utan bevakning, det finns vaktarrest, det finns skärpt arrest och det finns sträng arrest. Den stränga arresten skall avtjänas i mörkt rum. Jag vill inom parentes säga, att denna stränga arrest förefaller mig vara det rena barbariet. Den tillämpas dess bättre tydligen ytterst sällan, men jag tror, att den är färdig att likvideras. Jag vänder mig emellertid också mot den bestraffningsform, som heter *arrest utan bevakning*. Jag medger villigt, att det kan tänkas och säkerligen också finnas sådana fall, då denna bestraffningsform är ändamålsenlig och kan ge ett gott resultat, men det förutsätter ovillkorligen, att det hos vederbörande bestraffningsobjekt finns en mycket hög grad av ambition, om denna bestraffningsform skall verka på avsett sätt. Finns icke denna ambition — och det förekommer sådana fall, då man har

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
anledning tvivla därpå — är denna bestraffningsform helt säkert ganska meningslös.

Nämnda bestraffningsform har också ett annat fel. Enligt strafflagen för krigsmakten möter det intet hinder, att arrest utan bevakning får tillämpas över hela registret, men i praktiken tillämpas den, jag vågar säga praktiskt taget uteslutande, för en viss personalgrupp, nämligen å personer i befälsställning. Detta medför, att denna straffart får en ganska osmaklig bismak av klasslagstiftning, och att den redan ur denna synpunkt borde vara färdig för likvidation.

Jag frågar mig vad anledningen kan vara till att man icke har tänkt på att i strafflagen för krigsmakten införliva exempelvis dagsbotssystemet, som såvitt jag förstår har lyckats synnerligen väl i den civila strafflagen. Det ger goda resultat, det är avpassat efter vederbörandes ekonomiska ställning och inkomster o. s. v. Jag kan icke för min del som lekman se något som helst hinder för att denna underliga bestraffningsmetod — arrest utan bevakning — med fördel skulle kunna ersättas med dagsbotssystemet.

Om justitieministern hade varit närvarande skulle jag ha velat anbefalla denna sak till övervägande. Jag har efter att under en lång följd av år ha sysslat med granskning av militieombudsmannens ämbetsberättelse kommit till den bestämda uppfattningen, att framför allt straffformen arrest utan bevakning i många fall är ineffektiv. Den är en antikverad straffreaktion, som enligt min mening skadar den militära rättsskipningen i mer än ett avseende och som bör lämna rum för en korrektare och rationellare straffform.

Herr Senander: Herr talman! De båda föregående talarna ha haft mycket tänkvärda ord att säga i denna fråga, men jag anser mig ändå böra lämna mitt bidrag till diskussionen.

Militieombudsmannens ämbetsberättelse är enligt min mening ett mycket anmärkningsvärt dokument. Den lämnar värdefulla illustrationer till missförhållandena på det militära området. I denna berättelse få vi veta åtskilligt om många officerares försumlighet och nonchalans vid utövandet av sina tjänsteplikter. Vi få veta en del om självsvåldigt utnyttjande till egen fördel av officerarnas rättigheter, om misshandel, trakasserier, grov missfirmelse mot underordnade, om straffmarscher och straffkommenderingar, om officersfylleri m. m. Redan av militieombudsmannens berättelse får man sålunda en mycket skrämmande bild av tillståndet inom statsrådet Skölds domäner. Men den ger enligt min mening — och såsom det också tidigare framhållits av herr Lindberg i Stockholm — icke en verklig bild av tillståndet på det militära området. Det förekommer ännu flera utslag av den reaktionära anda, som behärskar många officerare. Många övergrepp, såsom också tidigare framhållits, ha icke blivit anmälda och därför inte beivrade. Orsakerna härtill äro inte svåra att komma underfund med, och i viss utsträckning framgå de av militieombudsmannens berättelse. Många underordnade våga icke av risk för nya trakasserier och övergrepp göra anmälan om missförhållandena. De flesta torde emellertid dra sig för att göra anmälan, därför att de helt enkelt sakna förtroende för den militära rättsskipningen. Jag tror icke, att de härvidlag inbegripa militieombudsmannens ämbete. Denna institution betyder och har betytt ett ganska stort framsteg på detta område. Denna misstro från de underordnades sida, som i många fall avhåller dem från att göra anmälan om missförhållandena, gäller rättsinstanserna på det militära området och deras handhavande av rättsskipningen. Att denna misstro inte saknar grund framgår av militieombudsmannens berättelse. Å ena sidan ådömas för grova förseelser, be-

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
gångna av officerare, uppseendeväckande låga straff, för att icke säga meningslösa straff, eller också slutar man över med ett frikännande, medan man, å andra sidan, icke lägger fingrarna emellan, då det gäller förseelser, begångna av underordnade.

Jag skall här taga några exempel ur militieombudsmannens berättelse, vilka tala sitt tydliga språk. En kapten hade dömt sex värnpliktiga till vardera tio dagars skärpt arrest. Deras brott bestod i att de icke i rätt tid inställt sig till tjänstgöring vid kompaniet. Orsaken var, att de vilseletts av en polismans och befattningshavares tolkning av kungörelsen om inkallelse till tjänstgöring. Kaptenen ansåg sig emellertid böra vägra dessa värnpliktiga tillfälle att styra sina uppgifter och dömdes dem utan vidare för rymning. Han sökte sedan spela storsint och göra gällande, att han därvid förfarit mycket mildt, därför att de värnpliktiga egentligen skulle ha ådömts fängelse eller straffarbete. Militieombudsmannen föranstaltade om åtal, och kaptenen dömdes av krigshovrätten till — arrest utan bevakning i fyra dagar! Vidare fick han till en var av de sex värnpliktiga utge i skadestånd 25 kronor. Proportionen mellan brott och straff är allt annat än rimlig. Kaptenen hade genom sitt tilltag utdömt sammanlagt sextio dagars skärpt arrest mot oskyldiga värnpliktiga. Men hans straff härför inskränker sig till det, jag måste säga, meningslösa straffet av arrest utan bevakning under fyra dagar och 150 kronor i skadestånd. Man kan ju föreställa sig, vilken fruktan kaptenen måste känna inför ett upprepande av sin förseelse i framtiden!

En löjtnant, som misshandlat en värnpliktig med en käpp, dömdes av regementskrigsrätten till arrest utan bevakning i två dagar. Krigshovrätten, där militieombudsmannen föranstaltade om överklagande av regementskrigsrättens utslag, höjde visserligen straffet till sex dagar, men fortfarande utan bevakning. Ordföranden i krigshovrätten ville döma honom till vaktarrest i sex dagar, men detta var tydligen att gå för långt. Det rörde sig ju bara om misshandel av en värnpliktig! En fänrik, som knuffat en värnpliktig mot ett taggtrådsstängsel, så att denne skadat sig i handen, och som dagligen betecknade de värnpliktiga som »busar», »idioter» etc., ansågs vara nog straffad med arrest utan bevakning under åtta dagar. En reservlöjtnant hade använt de grövsta okvädingsord mot manskapet, kallat dem »landsförrädare», »drumlar», »slöfocker» och förklarat, att en pjäsriktare borde kastas på sophögen och skjutas, och att den som klagade på tjänstgöringen skulle han genast med egen hand slå ihjäl. Regementskrigsrätten förför mycket mildt mot mannen och dömdes honom till arrest — naturligtvis alltjämt utan bevakning. Samma straff under fyra dagar träffade en kapten, som till en värnpliktig yttrat, att han borde ställas vid väggen och skjutas. Vidare hade denne kapten vägrat diarieföra och till regementschefen vidarebefordra en av 155 värnpliktiga vid kompaniet undertecknad skrivelse till regementschefen med begäran, att denne skulle ingripa för att få till stånd ett bättre uppträdande från kaptenens sida. Men som sagt det blev endast arrest utan bevakning i fyra dagar. En reservofficersaspirant, som slängt ett kulsprutegevär i huvudet på en värnpliktig och sagt, att han hade lust att sticka järnspetsen på en signalflagga genom bröstet på honom, så att den kom ut i ryggen, ansågs av regementskrigsrätten ha handlat av oförstånd i tjänsten! Naturligtvis blev det endast arrest utan bevakning.

Av ett alldeles speciellt intresse är fallet Béve. Denne löjtnant hade en alldeles speciell smak för uttrycket »förbannade djävla idiot». Dessutom hade han gjort bruk av skidstaven genom att slå en man i huvudet upprepade gånger. Han förklarade övermodigt, att han med glädje skulle se, att saken anmäldes till militieombudsmannen, då detta endast skulle skaffa honom meriter. Detta

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

anser jag vara belysande för vissa officerares uppfattning om militieombudsmannens verksamhet. Denne herre var man särskilt angelägen om att urskulda. Försvarsområdesbefälhavaren sparade icke på lovorden i sitt över anmälan avgivna yttrande. Men så hade löjtnanten också — jag citerar ur försvarsområdesbefälhavarens yttrande — »med utmärkelse gjort tjänst som frivillig dels under finska vinterfälttåget 1939—40 dels under belägringen av Hangö». Där hade han — naturligtvis som alla andra svenska Finlandshjältar — gått främst i striden och fått truppen med sig. Försvarsområdesbefälhavaren förklarade också entusiastiskt — och nu citerar jag också — att »de som kände honom gick med honom genom eld och vatten». Att han knackat en man i huvudet med skidstaven ansåg försvarsområdesbefälhavaren icke kunna tolkas som våld eller misshandel. Det är klart, att en sådan hjälte måste dömas mildt. Det blev två dagars arrest utan bevakning. Man får ju vara tacksam för att inte kompaniombudet i stället bestraffades. Denne som gjort anmälan i saken påstods nämligen ha begått tjänstefel genom sitt åtgörande, och det var förmodligen endast det förhållandet, att han återkallade sin anmälan, som gjorde, att han undgick bestraffning.

Fallet Fevrell är utförligt relaterat i militieombudsmannens berättelse. Jag skall icke nu ingå på någon kritik av handläggningen av denna fråga. Så mycket vill jag emellertid framhålla i detta sammanhang, att överstelöjtnant Fevrell alltjämt befinner sig i tjänst, trots att en enhällig opinion i landet dömt honom som en nazistsympatisör och krävt ingripande mot honom. Detta faktum jämte det fortsatta tolererandet av åtskilliga andra nazist- och axelsympatisörer inom försvarsmakten rimmar enligt min mening dåligt med statsministerns manhaftiga förklaring mot femte kolonnen under remissdebatten.

Militieombudsmannens berättelse borde utgöra en tankeställare för regeringen och samlingspartierna. Den visar, att vi inom försvarsmakten ha åtskilliga officerare, som äro behärskade av en reaktionär anda, vilken tar sig uttryck i att de ibland uppträda som verkliga råskinn gentemot sina underlydande. Berättelsen understryker än en gång behovet av en verklig demokratisering av försvaret, icke minst en demokratisering i fråga om den militära rättsskipningen. Det går icke att söka skyla över missförhållandena med en hänvisning till nödvändigheten att upprätthålla disciplin och manstukt, som man ofta får höra, då det gäller fall som beröras i militieombudsmannens berättelse. Disciplinen stärkes icke genom att de överordnade utan större risker för strängare påföljd uppträda brutalt gentemot sina underordnade. Det betyder tvärtom, att disciplinen och förtroendet för försvarsmakten undergrävas. Det betyder, att officerskårens anseende nedsättes till obehag även för de officerare — och de äro icke så få — som behärskas av ett demokratiskt och humant sinnelag.

Jag anser det vara på tiden, att statsrådet Sköld rensar upp ogräset på det militära området. Hittills har statsrådet Sköld tyvärr riktat sina ansträngningar i det avseendet åt fel håll, inrättat militära koncentrationsläger för radikala beredskapsinkallade o. s. v. Han har också prickat oförvitliga svenska arbetare som »villkorliga fosterlandsförsvarare» o. dyl., allt detta medan det verkliga ogräset inom försvarsväsendet växt i höjden. Jag vill emellertid hoppas, att det icke växt statsrådet Sköld över huvudet. I varje fall böra krafterna inriktas på att äntligen göra slut på missförhållandena på det militära området, och militieombudsmannens berättelse talar enligt min mening ett mycket kraftigt språk om behovet av att åstadkomma en ändring till det bättre.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr **Fröderberg**: Herr talman! Jag är delvis förekommen av föregående talare, särskilt herr Lindberg i Stockholm, men jag vill likväl säga några ord

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)
om sättet att utmäta straff för förseelser i det militära. Jag skall be att få uppehålla mig särskilt vid punkten 9 å sid. 22 i militieombudsmannens ämbetsberättelse.

Det gällde här ett självständigt landstormskompani, som enligt utrustningsplanen skulle ha en personbil, en lastbil och en motorcykel. Vederbörande förbandschef tog sig då för att därutöver bland annat taga ut sin egen privatbil och lät sedan staten betala till en början visst belopp per kilometer och senare visst belopp per dag. Han begärde icke tillstånd härtill av sina överordnade myndigheter och styrkte icke alls, att han behövde denna bil. När den behövde repareras, fick kronan betala reparationskostnaderna. När saken sedan blev föremål för åtal och kom till krigsrätt, som hölls vid det förband, under vilket kompaniet i fråga sorterade, dömdes vederbörande till två dagars arrest utan bevakning. Jag känner till en hel del förseelser på det militära området under de tre sista åren, som varit småsaker jämfört med detta, men där man utdömt mycket strängare straff. I det nu nämnda fallet tillkom för övrigt en annan sak, som gjorde förseelsen synnerligen försvårande, nämligen att vederbörande i sina rapporter rörande motorfordonsbeståndet och drivmedelsförbrukningen icke tagit upp den ifrågavarande bilen. Han hade således lämnat falska rapporter, men trots detta blev straffet så ringa. Han dömdes för oförstånd i tjänsten och som en förmildrande omständighet anfördes, att han endast under mycket kort tid varit i tjänst som officer och därför fått mycket kort tids utbildning och övning. Detta är alldeles sant, och det är ju beklagligt, att man under de första krigsåren måste använda så många landstormsofficerare med ringa eller mycket obetydlig utbildning, men måste man det?

Jag skulle i detta sammanhang vilja peka på en annan sak. Det visade sig under den första krigsvintern, att massor av inkallade pensionerade officerare och underofficerare icke kunde utstå de strapatser, som fordrades vid linjeförbanden. Många av dem fingo i stället tjänstgöra i depåer men många blevo också hemskickade utan att inkallas vidare. Vid en hel del fristående små landstormsförband om kompanier eller plutoner fordras det icke så stor vitalitet och kanske icke heller så stor skicklighet i vapnens bruk men väl större kunskap i förvaltningsfrågor. Varför skulle man icke till chefer för dessa små förband i stället för undermåliga landstormsofficerare kunna taga pensionerade officerare och framför allt pensionerade underofficerare? Det förefaller emellertid vara omöjligt. Chefen måste ha en med träns kring kragen, även om han knappast har någon kompetens alls. Här finns enligt min mening något att göra.

När militieombudsmannens ämbetsberättelse kom i tryck, skrevo tidningarna en hel del om den. En tidning — jag kommer icke ihåg den exakta formuleringen — ifrågasatte med tanke på de olika straff, som utdömdes i likartade fall, i vissa fall ett par dagars arrest utan bevakning och i andra fall mycket strängare straff, om här verkligen föreläge likhet inför lagen. Jag vill icke yrka på någon anmärkning i det av mig förut berörda målet, men jag tycker, att målet icke borde ha fått stanna vid den fältkrigsrätt, som nu meddelade det slutliga utslaget, utan att det borde ha gått till krigshovrätten. I och med att räkningarna hade betalats av krigskassören vid det större förbandet, samma förband som tillsatte krigsrätten — försvarsrådet förmodar jag — hade ju ledningen där på sätt och vis blivit meddelaktig och borde alltså icke ha fått döma i egen sak, utan krigshovrätten borde ha fått taga hand om målet.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Herr förste vice talmannen **Magnusson:** Man måste erkänna, att kammarens tre kommunister sorgfälligt använda varje möjlighet, som kan ges, att

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

göra reklam för sig själva och sin åsikt här i kammaren. Det var ju också att vänta, att de icke skulle försumma föredragningen av vare sig justitieombudsmannens eller militieombudsmannens berättelser utan att också därvidlag göra sin stämman hörd här i kammaren. Jag har haft anledning vid åtskilliga tillfällen under den sista tiden göra mig den frågan, huruvida verkligen vad de ha att förkunna är värt något kammarens större intresse, sådant som detta stundom kommer till synes.

För att närmare hålla sig till det nu föreliggande spörsmålet, har ju herr Senander särskilt begagnat militieombudsmannens ämbetsberättelse för att samla ihop allt, som varit möjligt att anföra i fråga om de enstaka missgrepp av militära befälhavare, vilka på vissa håll ha förekommit. Det förefaller mig emellertid vara synnerligen orättvist att bedöma en kår av den storleksordning, som försvarsbefälet utgör, på grundval av militieombudsmannens ämbetsberättelse, eftersom det ju ligger i sakens egen natur, att till militieombudsmannen samlas allt vad ofördelaktigt kan sägas om dessa såväl som att dit anmälas alla de missgrepp eller övergrepp, som kunna ha ägt rum från denna stora kårs sida. När, som nu har varit fallet, det dels har förekommit en forcerad militär utbildning, dels samlats en mängd människor, vilka icke alla kanske varit av så lätthanterligt slag, dels också använts en hel del ovanterreservbefäl eller nyskolat sådant, är det alldeles uppenbart, att det funnits åtskilliga personer på bägge hållen, som mindre väl ha ryktat sin uppgift, och att det följaktligen blivit en del beklagliga sammanstötningar. Det vore emellertid i högsta grad orätt att bedöma vårt militära befäl på grundval av sådana berättelser eller omständigheter.

Jag har med det sagda icke på något sätt velat försvara de misstag eller övergrepp, som kan ha skett. De, som äro intresserade för det svenska försvarsväsendet, och det är ändå flertalet av kammarens ledamöter, beklaga dylika, ty de skada i oerhörd grad det svenska försvarsväsendet, vilket också nog bör besinnas av vårt befäl, såväl högre som lägre. Jag tror också, att det stora flertalet av dem långt bättre än tidigare nu fatta sin uppgift, icke som några de där ha att endast befalla utan som personer, som i främsta rummet ha att verka såsom uppfostrare och såsom ledare. Jag tror, att den känslan är för närvarande allmän hos det svenska militärbefälet.

När jag nu i alla fall har tagit till orda, skall jag be att få påpeka en annan omständighet. Den kommer, förmodar jag, väl ganska snart under kammarens handläggning, eftersom det har kommit en proposition berörande de s. k. samvetsömma. Det gäller det förhållandet, att åtskilliga av de civila värnpliktiga — de nämnas ju i allmänhet för samvetsömma — vid åtskilliga tillfällen ha visat sådan uppfattning, att jag tror de äro inne på vägar, som icke ha med verklig samvetsömhetsomhet att göra. När exempelvis en sådan civil värnpliktig vägrar att hissa svenska flaggan eller vägrar att civilklädd arbeta vid ett vägarbete under motivering, att vägen kan tjäna militära ändamål, då förefaller det mig, att det knappast är något vaket samvete, som bestämmer en sådan vägran, utan snarare ett i hög grad förvillat samvete.

Jag har velat begagna detta tillfälle att påpeka även denna omständighet. — Jag förstår, att herr Mosesson, som nu begärde ordet, har känt sig träffad av detta tal, men jag tror, att även ett påpekande härutinnan nu förtjänar att göras från denna plats.

Jag har, herr talman, i varje fall velat begagna detta tillfälle för att säga, att man icke får bedöma svenskt försvarsväsen och svenska officerare eller befälskåren på det sätt, som skulle kunna bli fallet, om man läte vad som här har framkommit stå utan någon gensaga.

Granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning. (Forts.)

Herr **Mosesson**: Herr talman! Jag kan instämma i vad herr förste vice talmannen sade om att det icke är lämpligt att här tala om de undantag från regeln, som ha skett, på sådant sätt, att man därmed vill liksom giva sken utav att hela kåren eller en väsentlig del av densamma skulle skicka sig på ett otillbörligt sätt, men jag förvånar mig över att herr förste vice talmannen, sedan han sagt dessa sanna ord, drar fram sådana missförhållanden, som han gjorde vad beträffar de så kallade samvetsömma. När vi i de sakkunniga utarbetade det förslag till lag, som nu i allt väsentligt föreligger i propositionen nr 18, inkallade vi de flesta av de personer, som mest hade haft med dessa samvetsömma att göra, och vi fingo då av dem höra det vitsordet, att de samvetsömma äro lojala och arbetsamma. Om detta är riktigt, så skola undantagen från regeln ej heller i det fallet särskilt utmärkas.

Herr **Senander**: Herr talman! Gentemot herr förste vice talmannens och herr Mosessons anmärkning mot mitt anförande, att jag skulle ha generaliserat och bedömt hela officerskåren efter de fall, som förekomma i militieombudsmannens berättelse, vill jag endast erinra därom, att jag var mycket noga med att i mitt anförande framhålla, att dessa fall icke alls voro utmärkande för officerskåren i sin helhet, och jag talade ju om att de fall, som finnas omnämnda i militieombudsmannens berättelse, äro ägnade att draga ned hela officerskårens anseende till skada även för de officerare, som ha en demokratisk och frisinnad läggning. Så fort man icke kan på annat sätt polemisera mot oss kommunister, ser det ut, som om man måste uppfinna något, som passar såsom angreppspunkt, vilket herr förste vice talmannen och herr Mosesson ha gjort i detta fall.

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag ber endast att få slå fast som ett resultat av den här förda debatten, att herr Senander har erkänt, att de av honom framdragna missförhållandena icke få läggas officerskåren eller militärbefälet såsom sådant till last. Detta är i alla fall en vinst av debatten.

Vidare yttrades ej. Utlåtandet lades till handlingarna.

§ 12.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § och 27 § 1 mom. D värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att detta utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid de olika punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Utgifter å tilläggsstat för budgetåret 1942/43, i vad avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Punkten 5, angående kostnader i samband med svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet.

Anslag till kostnader i samband med svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Carlström: Herr talman! Anslaget under denna punkt avser ju täckandet av kostnaderna för svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet. Om man studerar propositionen och betänkandet, finner man, att dessa kostnader beräknas under innevarande konsumtionsår, om jag får uttrycka mig så, uppgå till 100 miljoner kronor och litet mera. Av dessa kostnader utgöra 57,255,000 kronor kostnader för reglering av handeln med oljekraftfoder och fodercellulosa. Om man då ser efter, vad kostnaderna för oljekraftfoder beräknas gå till, nämligen 22 miljoner kronor, återstå för cellulosan 35,255,000 kronor.

Vid behandlingen i följd av frågan om den myckenhet fodercellulosa som borde beställas för året — det var för övrigt så sent som den 27 juni — hade från Kungl. Maj:ts sida föreslagits, att staten skulle binda sig för en kvantitet av 550,000 ton. Visserligen fick man meddelande om att fabrikerne eventuellt skulle vara villiga att gå med på en nedprutning därav med 25 %, i händelse man längre fram fann att kvantiteten var för stor. I varje fall skulle dock den kvantitet som kontrakterades även med denna nedprutning bli ganska stor. Vi från vårt håll yrkade inom jordbruksutskottet på en nedsättning med 50 % av den kvantitet som man ämnade binda sig för. Efter allt att döma kunde man redan då bedöma skörderesultatet något så när, då det gällde stråfoder, vilket foder cellulosa i huvudsak är ägnad att ersätta. Emellertid ville varken utskottet eller riksdagens kamrar gå med på vårt förslag, utan man gick in för Kungl. Maj:ts förslag med den eventuella nedskrivning av kvantiteten med 25 % som sedermera skulle kunna ske.

Om man nu studerar läget och ser efter, huru mycket av denna cellulosa kvantitet som hittills under förbrukningsåret kommit till användning, finner man, att det försålts 55,000 ton, och man beräknar att till den 1 juli i år kunna sälja ytterligare 40,000 ton, d. v. s. sammanlagt 95,000 ton. För närvarande finnas 140,000 ton oriven cellulosa i lager vid fabrikerne samt 90,000 ton riven och vid riverierna i södra och mellersta Sverige ineliggande cellulosa. Detta gör 230,000 ton. Utöver dessa partier har man bundit sig för köp av 133,000 ton. De lagrade och under året köpta kvantiteterna fodercellulosa uppgå alltså sammanlagt till 363,000 ton. Den 1 juli beräknar man att ha ett överskott eller ett lager på 320,000 ton. Av detta lager har man, sägs det, vissa förutsättningar att kunna sälja till utlandet 10,000 ton utan någon förlust, och av återstoden skulle ungefär hälften, som utgöres av sulfatcellulosa, kunna användas för papperstillverkning. Men det återstår i alla fall cirka 160,000 ton till utfodring.

Man kan ju säga, att det inte är så lätt att vid ett års början bedöma, hur mycket man behöver av en sådan här vara. Vi hade dock, som jag nyss sade, hunnit fram till den 27 juni, när frågan behandlades här i kammaren, och då kunde man säkerligen, såsom vi då påpekade, räkna med att stråfoderskörden skulle bli sådan att jordbrukarna inte behövde använda cellulosa i någon större utsträckning. Nu har man trots en livlig propaganda för cellulosa-fodret icke kunnat komma fram till mer än 55,000 ton försäld cellulosa, och i bästa fall räknar man med, som jag nyss sade, att ytterligare 40,000 ton skulle kunna säljas före den 1 juli. Man har alltså all anledning att spörja sig, om det verkligen var nödvändigt att förra året besluta sig för en kvantitet av den storleksordning som här nämnts, vilket säkerligen kommer att medföra utgifter på åtminstone 10 miljoner kronor, som kunnat undvikas, om man velat begränsa kvantiteten till vad vi reservanter inom utskottet föreslagit. Man talar

Anslag till kostnader i samband med svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet. (Forts.)

i dessa tider ganska mycket om subventionssystemets farliga verkningar, och man talar om att man bör iakttaga all möjlig sparsamhet. Men när man handlar på detta sätt, kan man icke undgå att råka i en sådan situation, att man kommer att få vidkännas ganska stora förluster.

Nu kan det visserligen sägas, att man icke vet, hur nästa skörd kommer att se ut och att man kan lagra den cellulosa som måste användas för foderändamål. Men kostnaderna för lagring m. m. gå alltid till mycket stora summor. Det hade alltså säkerligen varit bra, om man i fjol hade kunnat i vart fall stanna vid vad vi reservanter föreslagit. Man kan ju säga, att det är lätt att vara efterklok, men i detta fall ligger det så till, att man i somras kunde med ganska stor bestämdhet konstatera, att de kvantiteter som man då gick in för voro alldeles för stora.

Jag har fogat en blank reservation till detta utlåtande. Jag kunde inte göra annat, därför att vi stå inför ett fullbordat faktum, och det går icke att göra ogjort, vad som gjorts. Vi ha nu inte annat att göra än att anvisa medel till täckande av de kostnader det här är fråga om. Men det vore kanske lämpligt att i detta sammanhang erinra kommissionerna om att de skola försöka anlägga litet mera försiktiga synpunkter, när de göra upp sina förslag och komma in med dem till regeringen. Jag tror, att det är nödvändigt, att man även från detta håll försöker att allvarligt pröva, om vad man föreslår är av sådan karaktär att det kan sägas vara till nytta och vara behövt för folkförsörjningen.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! De av herr Carlström anförda siffrorna visa, att inköpen stannat vid 60 à 70 % av den kvantitet som beräknades vid förra årets riksdag. Det är klart, att om man på förhand vetat, vad som skulle komma att ske, kunde kanske inköpen ha stannat vid en ännu mindre kvantitet. Men det är väl inte riktigt att påstå, att vi, när vi diskuterade denna fråga förra året, kunnat förutse, hurudant skörderesultatet skulle bli. Dessutom är det inte heller riktigt att säga, att fodercellulosan uteslutande ersätter stråfoder, därför att cellulosan är ett foder i mer koncentrerad form än stråfodret och kan följaktligen ersätta även spannmål vid utfodring av vissa djur, om man skulle ha tillräckligt med stråfoder. Då man räknade med en större åtgång av den kvantitet som köpts, förutsatte man, att jordbrukarna skulle trots den större fodertillgången använda ytterligare kvantiteter cellulosa för att därigenom få spannmål över till fläskproduktionen. Att så icke blivit fallet, kan ju bero på många omständigheter. Men jag vill framhålla, att det är inte någon stor skillnad mellan den kvantitet som kontrakterats och den kvantitet som reservanterna förra året talade om.

Herr **Carlström** erhöll begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Statsrådet sade att man i våras inte visste vad som kunde komma att behövas. Ja, men om man utgick ifrån att det under vintern efter det verkliga missväxtåret 1941 inte användes mer än 400,000 ton cellulosa, så var det väl alldeles klart, att med de skördeutsikter, som funnos förra våren, skulle det inte behövas 550,000 ton under det konsumtionsår, som man då stod inför.

Vidare beklagade statsrådet, att lantbrukarna inte i någon större utsträckning gått över till utfodring med cellulosa vad hästarna beträffar, något som han anser hade varit klokt att göra. Jag vill då fråga: kan det verkligen vara

Anslag till kostnader i samband med svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet. (Forts.)

anledning för staten att med tillhjälp av subvention — i detta fall en mellanavgift på 12—15 öre per kg cellulosa — försöka få till stånd en sådan omläggning av foderstaten för hästarna, om det nu är så, att man har tillräckligt med havre för utfodringen, något som jag tror att man anser är fallet?

Jag menar således, att om man varit litet mer förutseende i våras, så borde man ha låtit bli att binda sig för en kvantitet, som var onödigt stor, och på detta sätt undvikit en förlust på kanske 10 miljoner kronor. Hade man följt reservationen, hade vi nu haft i det närmaste 100,000 ton mindre i lager.

Vidare anförde:

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! I anledning av vad herr statsrådet sade om att det var svårt att förutse vilka kvantiteter fodercellulosa, som kunna behövas, så skulle jag vilja erinra om ett resonemang, som fördes här i kammaren tidigt i fjol somras och som byggde på det enkla faktum, att en normal svensk stråfoderskörd gott räcker för ett normalt svenskt husdjursbestånd. Nu visste vi i fjol somras, att nötkreatursbeståndet gått ned med 10—15 procent, men då visste vi också, att en stråfoderskörd, som låg 10—15 procent under det normala, skulle räcka. Det var redan i juni månad, efter den nederbörd som då fallit, klart att hur det än skulle gå med kärnskördens och skördens kvalitet i olika avseenden, skulle vi få en ganska god stråfoderskörd. Jag kan därför inte inse, att det vid midsommar i fjol fanns den ringaste svårighet att bedöma detta problem på ett annat och riktigare sätt än vad som skett från statsmakternas sida. Saken påpekades både här i kammaren och i pressen, men resultatet blev att vi nu stå med stora lager av cellulosa liksom för övrigt även av halm.

Men detta är bara en sida av problemet. Det har här tidigare anförts, att det skadar inte att man skaffar sig lager. Jag vill gentemot detta bara genmäla, att finnes det god tillgång på arbetskraft och material, så vore det givetvis bara bra, om man i viss utsträckning lagrade fodercellulosa. Men de 320,000 ton cellulosa, som vi nu fått över, representera ungefär 3 miljoner kubikmeter bränsle, och man tycker också att den arbetskraft, som använts vid förädlingen av denna cellulosa, kunnat tagas i anspråk för andra uppgifter.

Man må se detta problem från vilken sida som helst, så skall man ändå finna, att vad som nu skett passar illa ihop med den ekonomiska situation, vari vi befinna oss. Man tycker verkligen, att saken bort kunna ordnas på ett ur det helas synpunkt mer tillfredsställande sätt.

Det är också bedrövligt, att i ett läge, då det räknas så noga på miljonerna, när det t. ex. gäller att höja fläskpriset några ören, så skall man på detta sätt kasta bort 10—15 miljoner kronor på grund av felaktig kalkylering, och detta alldeles i onödan enligt mitt förmenande.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det är alldeles självklart att om man — såsom tycktes vara fallet med den siste ärade talaren — hade någon bok, där man kunde läsa och se, hurudan framtiden skulle bli, så skulle man på förhand kunna avgöra ganska många saker.

Jag skulle emellertid till herr Svensson i Ljungskile vilja säga, att det är inte på det sättet, att fodercellulosan uteslutande ersätter stråfodret. Vi få nu höra ganska många klagomål över att foderspannmålen till hästarna inte räcker eller att man inte får någon alls, och detta beror ju på att skörden inte var sådan att vi kunde avsätta några större kvantiteter för detta ändamål. Men

Anslag till kostnader i samband med svenska spannmålsaktiebolagets verksamhet. (Forts.)

då kan cellulosa även i viss utsträckning ersätta den spannmål, som tilldelas för foderförbrukning.

Till herr Carlström vill jag säga, att när han här talar om att efter missväxtåret 1941 inte förbrukades mer än 440,000 ton cellulosa, så borde han samtidigt också ha upplyst om att dessa 440,000 ton förbrukades ungefär på ett halvår. Jordbrukarna kommo då till insikt om vad cellulosan verkligen betydde, och det kunde ju tänkas att efterfrågan fortsatt på ett sådant sätt, att vi riskerat att bli beskyllda för att ha varit för litet förutseende och haft för små lager.

När man nu bedömer det förhållandet, att det finns vissa kvantiteter cellulosa i lager, vilket ju kommer att draga med sig en del kostnader, får man emellertid ta hänsyn dels till att cellulosan kan användas till andra ändamål men dels också till att vi ännu inte veta, hurudan 1943 års skörd blir. Följaktligen är det viktigt, inte bara att vi ta väl vara på det stråfoder, som blivit över av 1942 års skörd, utan också att man har ett beredskapslager av det ersättningsfoder, som i ett svårt läge visat sig vara så värdefullt. Hade vi inte 1941 haft tillgång till detta ersättningsfoder, är jag övertygad om att både konsumenter och andra här i landet skulle ha fått göra den erfarenheten, att produktionen av för folkhushållet mycket viktiga förnödenheter i hög grad minskat.

Herr Svensson i Ljungskile: Herr talman! Jag vill bara framhålla, att redan från första början fanns i vårt resonemang inrymt det argumentet, att man genom att ge hästarna cellulosa skulle kunna spara spannmål för andra ändamål. Det förutsätter emellertid, att man ger säd till hästarna. De, som köra så hårt med sina hästar, att de måste fodra med några kilo säd om dagen, kunna naturligtvis också ge cellulosa och därvid spara säd, men det finns småbrukare här i landet, som köra så litet att hästarna få leva på hö och halm. Då får man inte någon besparing av säd genom övergång till utfodring med cellulosa av den enkla anledningen att säden ändå är utesluten ur hästarnas foderstat.

Dessutom vill jag säga, att hade man verkligen velat spara säd för fläskproduktion, då skulle man inte ha gjort relationen mellan priserna på cellulosa och havre sådan, att lantbrukare inte vilja sälja havre för att i stället köpa cellulosa.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 6—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr Skoglund i Umeå, som anförde: Herr talman! Under de senaste åren har fisket mångenstädes i vårt land bedrivits i större omfattning än tidigare, vilket ur folkförsörjningssynpunkt varit av icke ringa värde. Med hänsyn till det rådande försörjningsläget är det givetvis av vikt att fisket även i fortsättningen kan bedrivas i största utsträckning. Förutsättningarna härför äro dock inte utan vidare för handen. En av dem är nämligen att det finns tillgång till för fiskets bedrivande erforderlig redskap. Läget är i det avseendet inte fullt

Interpellation. (Forts.)

tillfredsställande. Till följd av intensiteten i fisket — inte minst under fjolåret — har förslitningen av redskapen varit större än vanligt samtidigt som avspärningen försvårat eller omöjliggjort för fiskarena att förnya sitt redskapsbestånd. På grund av dessa förhållanden är fiskerinäringen i dag i stort behov av nya redskap, framförallt fintrådiga sådana. Hur skall det för övrigt vara möjligt att i fortsättningen bedriva ett omfattande fiske, om det inte finns tillräckligt med redskap? Ett sådant förhållande måste komma att inverka på fångstresultaten.

I olika sammanhang och vid skilda tillfällen har det ryktats, att statsmakterna lyckats träffa föranstaltningar, som skulle vara ägnade att säkerställa tillgången på för fiskerinäringens behov nödvändiga redskap. Huruvida därvid också strömmingsfiskets behov av skötar skulle bli tillgodosett är emellertid obekant. Frågan tarvar följaktligen ett närmare klarläggande, särskilt som det inte varit möjligt att överhuvud taget få någon bekräftelse på de uppgifter, som lämnats. Genom det sistnämnda förhållandet sakna fiskarena för närvarande möjlighet att avgöra i vad mån de kunna erhålla redskap eller inte och vilken omfattning en eventuell tilldelning därav kan beräknas få. För fiskarbefolkningen är det emellertid angeläget att i tid få vetskap därom, varför densamma bör informeras om de åtgärder statsmakterna vidtagit för att tillgodose fiskets utövare med deras behov av redskap. Med hänsyn härtill är det önskvärt att en klarläggande redogörelse lämnas för vad som hittills blivit åtgjort i fråga om fiskets redskapsförsörjning och vilka möjligheter som förefinnas för att åstadkomma en tillfredsställande sådan. Lämpligen bör detta ske genom ett auktoritativt uttalande i saken.

På grund av det anförda får jag därför anhålla om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser statsrådet möjlighet föreligga att tillgodose fiskerinäringens behov av redskap?
2. Vilken omfattning kan i så fall en tilldelning därav beräknas få under innevarande år?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 15.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; och

från jordbruksutskottet nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43, i vad propositionen avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Vidare anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 21, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kupongskatt, m. m.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 18, med förslag till lag om vapenfria värnpliktiga, m. m., nämligen:

nr 292 av herr *Gustafsson* i Bogla *m. fl.*;

nr 293 av herr *Edberg*;

nr 294 av herr *Mosesson m. fl.* och

nr 295 av herr *Hallén m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.45 e. m.

In fidem
Sune Norrman.